

35415

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

ÇAMLIHEMŞİN - ELEVİT VADİSİ'NİN MİLLİ PARK
OLABİLİRLİĞİNİN ARAŞTIRILMASI

35415

Orman Müh. Oğuz KURDOĞLU

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde

"Yüksek Lisans (Peyzaj Mimarlığı)"

Ünvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 30.11.1994

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 16.01.1995

Tezin Danışmanı : Prof. Dr. Sümer GÜLEZ

Sümer Gülez

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Zeki YAHYAOĞLU

Zeki Yahyaoglu

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Mustafa VAR

Mustafa Var

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Temel SAVAŞKAN

Temel Savaskan

Kasım 1994

TRABZON

ÖNSÖZ

Sahip olduğumuz evrensel değerleri ve güzellikleri; bugün insanlığa sunma, gelecek zaman ve kuşaklara taşıma gereği, yani kısaca hızla azalan doğal kaynakların yaşatılmasını sağlamak tüm insanlığın ortak stratejisi olmuştur.

Amaca ulaşma yolları, kültüre ve toplum değerlerine göre az çok değişmektedir. Ancak amaç birdir. Koruma!

Koruma alanlarında çeşitli ulusal ve uluslararası sınıflandırmalar yapılmıştır. Ancak bütün korunan alanlar içerisinde en dikkati çeken alanlar sahip olduğu kaynak değerlerinin zenginliği nedeniyle Milli Parklardır.

Bu çalışma bir yerin Milli Park olarak değerlendirilmesinde önerilen bir yöntemin, Çamlıhemşin-Elevit vadisine uygulanmasını içermektedir.

Yapılan teknik gezilerde Doğu Karadeniz Bölgesinde Milli Park potansiyeli yüksek birçok alan gözlenmiş, ancak farklı ve zengin kaynak değerleri nedeniyle yöntem Çamlıhemşin-Elevit vadisine uygulanmıştır.

Mesleği seçmemde beni en çok etkileyen faktörlerden biri olan eşsiz güzellikteki ormanlarımızda, Milli Park potansiyelinin saptanması gibi ilginç ve zevkli bir çalışma yapmamı sağlayan ve çok değerli bilgi ve yardımlarını esirgemeyen Sayın Prof.Dr. Sümer GÜLEZ ile kendilerinden çok değerli bilgileri alma şansına sahip olduğum Sn. Prof.Dr. Rahim ANŞİN, Sn. Prof. Dr. Zeki Yahyaoğlu, Sn.Prof.Dr.Ali ÖZBİLEN ve Sn. Yard. Doç.Dr. Mustafa VAR'a içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Her zaman, her türlü çalışmadan değerli bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım D.K.Ormancılık Araştırma Müdürü Orman Yüksek Mühendisi Sayın Kenan EYÜBOĞLU'na, Müdür Yardımcısı Yük. Müh. Sn. Hasret ATASOY'a, Koruma ve Çevre Baş Mühendisi Or. Yük. Müh. Sn. Erol KESKİNALEMDAR'a, Sülvikültür Başmühendisi Sn. Dr. Mahir KÜÇÜK'e ve henüz yayınlanmamış bir araştırmasının kullanımına izin veren Sn. Prof.Dr. Adil GÜNER'e, ayrıca eseri titizlikle yazan arkadaşım Engin YILDIZ'a ve haritaların çizimini yapan Yük.Mim.Reyhan GEDİK'e teşekkür ederim.

Trabzon,

Kasım 1994

Oğuz KURDOĞLU

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	II
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
ŞEKİL LİSTESİ	VIII
TABLO LİSTESİ	X
I.GENEL BİLGİLER	1
1.1. Giriş	1
1.2. Dünyada ve Türkiye’de Doğa Koruma ve Milli Parklar	3
1.2.1. Doğa Koruma ve Milli Park Kavramları ve Tarihsel Gelişimi	3
1.2.2. Doğal Alanların Sınıflandırılması	4
1.2.2.1. Avrupa Konseyi'nin Sınıflandırması	4
1.2.2.1.1. Sınıf A (Category A)	4
1.2.2.1.2. Sınıf B (Category B)	5
1.2.2.1.3. Sınıf C (Category C)	5
1.2.2.1.4. Sınıf D (Category D)	5
1.2.2.2. IUCN'in Sınıflandırılması	5
1.2.3. Doğayı Koruma Konusunda Uluslararası Faaliyetler ve Kuruluşlar... 6	6
1.2.3.1. Avrupa Konseyi	6
1.2.3.2. Unesco	6
1.2.3.3. WWF (Dünya Doğayı Koruma Vakfı)	6
1.2.3.4. Avrupa Tabiat Parkları ve Milli Parklar Federasyonu	6
1.2.3.5. F-UNEP Birleşmiş Milletler Çevre Programı	6
1.2.3.6. Diğerleri (Uluslararası)	6
1.2.4. Milli Park Kavramı ve Uygulamaları	7
1.2.5. Milli Parklar ve Korunan Alanlarla İlgili Ülkemizdeki Çalışmalar 8	8
1.2.5.1. Ülkemizdeki Milli Parklar	10
1.2.5.2. Ülkemizdeki Doğayı Koruma Alanları	11
1.2.5.3. Ülkemizdeki Doğa Parkları	12
1.2.5.4. Ülkemizdeki Doğa Anıtları	12
1.2.6. Milli Parkların İşlevleri	12

1.2.6.1. Milli Parkların Koruma Yönünden İşlevleri	13
1.2.6.1.1. Gen Kaynaklarının ve Biyolojik Zenginliğin Korunması	13
1.2.6.1.2. Bilimsel Sanatsal ve Eğitsel Faydalar	13
1.2.6.1.3. Doğal, Tarihsel ve Kültürel Değerlerin Korunması.....	13
1.2.6.2. Milli Parkların Rekreasyon Yönünden İşlevleri	13
1.2.6.3. Milli Parkların Ekonomik Faydaları	14
1.2.6.3.1. Biyolojik Zenginliklerin Ekonomik Değeri	15
1.3. Turizm, 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ve Milli Parklar	17
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR	
2.1. Materyal ve Yöntem	19
2.2. Araştırma Alanının Genel Yapısı ve Kaynak Değerleri	21
2.2.1. Doğu Karadeniz Bölgesinin Önemi	21
2.2.1.1. Bölgenin Genel Yapısı	21
2.2.1.1.1. Bölgenin Genel Bitki Coğrafyası	21
2.2.1.1.2. Bölgenin Yaban Hayvanı Potansiyeli	22
2.2.1.1.3. Jeolojik Yapı	23
2.2.1.1.4. Tarihsel ve Kültürel Değerler	23
2.3. Araştırma Alanı (Çamlıhemşin-Elevit Vadisi)'nin Özellikleri	25
2.3.1. Coğrafi Konum ve Alanın Büyüklüğü	25
2.3.2. Ulaşım	25
2.3.3. Nüfus	26
2.3.4. İklim	27
2.3.5. Elevit Vadisinin Kaynak Değerleri	28
2.3.5.1. Flora Durumu	28
2.3.5.2. Fauna	31
2.3.5.3. Topoğrafya	31
2.3.5.4. Su Durumu	31
2.3.5.5. Tarihsel ve Kültürel Değerler	31
2.3.5.5.1. Tarihsel Değerler	31
2.3.5.5.2. Kültürel Değerler	39
2.3.5.5.2.1. Folklor	39
2.3.5.5.2.2. Rekreasyonel Değerler	40

2.4. Milli Park Değerlendirme Yöntemi	48
2.4.1. Yöntemin Dayandığı Temel İlkeler	48
2.4.2. Yöntemin Uygulanması	49
2.4.3. Delphi Tekniği Metodolojisi Kullanılarak Yöntemin Alana Uygulanması	51
3. BULGULAR	55
4. İRDELEME VE SONUÇLAR	63
5. KAYNAKLAR	67
6. ÖZGEÇMİŞ	72

ÖZET

Hızla ilerleyen teknoloji ve nüfus artışı, doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı arttırmış, bunun sonucu olarak, kaynaklar tüketilmiş veya tahrip edilmiştir. Turizm bile klasik (deniz, kum, güneş) anlayışını değiştirip, doğa ağırlıklı alternatif turizme ağırlık vermeye başlamıştır. Oysa, bir ülkenin kalkınmasında en belirleyici faktör olan doğal kaynakların korunarak kullanılmasının ülke geleceğinin de teminatı olduğu düşüncesinden hareket eden yeni görüş, korumaya önem vermeye başlamıştır. Bu düşüncenin ana fikri; doğal kaynakların bulunduğu ortamda, bir bütün olarak korunması ve gelecek kuşaklara ulaştırılmasıdır. Bu yüzden kaynak değerleri yüksek alanlar, çeşitli kategorilere ayrılarak korunan alanlar yada koruma alanları olarak sınıflandırılmaktadır. Tüm korunan alanlar içinde en zengini, en değerlisi, gelecek için bir yatırım olan milli parklardır.

Bu çalışma, bir alanın milli park olarak değerlendirilmesinde önerilen bir yöntemin, kaynak değerleri çok yüksek olan Elevit Vadisi'ne uygulanmasını içermektedir.

Yapılan arazi çalışmaları ve yöntem gereği yapılan istatistiksel denetlemeler sonucunda Elevit Vadisi'nin Milli Park Olabilirlik Yüzdesi (MPOY) 'Çok Yüksek' çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler : Milli Park Olabilirlik Yüzdesi (MPOY), Milli Park, Doğa parkı, Doğayı Koruma Alanı, Doğa Anıtı.

SUMMARY

A FEASIBILITY STUDY FOR DECLARATION OF ÇAMLIHEMŞİN- ELEVİT VALLEY AS A NATIONAL PARK

Modern technological development and population growth have increased the pressure on natural resources and consequently resources have severely been depleted or even destroyed. The classical idea of tourism (sea, sand, sun) has changed and inclines towards basic nature tourism as an alternative.

In order to guarantee the future of developing countries, it is crucial importance that these make sustainably use of their natural resources. According to this new idea, the protection of natural resources is very important and can be achieved through integrated conservation. Therefore, regions of natural resources are being categorised and classified as protected areas. One of the most valuable investment for the future is national park.

This work contains an application of a suggested method to evaluate national parks. The method is applied for the Elevit Valley, a site rich in natural resources.

According to this study and the field work undertaken, Elevit Valley has a very high "Value of National Park Status (VNPS)".

Key Words : Value of National Park Status (VNPS), National Park, Nature Park, Nature Conservation Reserve, Natural Monument
(Natural Landmark)

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. "Dünya Canlı Doğal Kaynaklarının Koruma Stratejisi"ne göre dengeli kalkınma	15
Şekil 2. Biyolojik Zenginliklerin Korunmasında "Buzdağı İlkesi"	16
Şekil 3. Turizm Alanının Gelişim Süreci	17
Şekil 4. Davis, Harper ve Hedge'e göre Türkiye'deki floristik bölgeler	22
Şekil 5. Doğu Karadeniz Bölgesinde görülen gündüz yırtıcı kuşlarından Balık Kartalı (<i>Pandion heliaetus</i> L .)	23
Şekil 6. Araştırma alanının haritası.....	25
Şekil 7. Araştırma alanının genel görünüşü	26
Şekil 8. Elevation vadisinde yüksekliğe bağlı bitki örtüsü değişimi	28
Şekil 9. Elevation vadisindeki endemik bitkilerden biri <i>Rhamnus imeretinus</i> Booth (ÇatMevkii)	29
Şekil 10. Kalın çaplı ve boylu şimşir meşçeresi (Elevation Vadisi).....	30
Şekil 11. Bir Ortaçağ kalesi olan Zilkale'nin görünüşü	32
Şekil 12. Zilkalenin planı	33
Şekil 13. Şenköy Camii planı	35
Şekil 14. Şenyuva Köprüsü (yapım tarihi ; 1699)	36
Şekil 15. Doğayla mükemmel bir bütünlük oluşturan Elevation Deresi üzerindeki tarihi bir taş köprü	37
Şekil 16a . Çamlıhemşin çıkışında alt katı at ve inek ahır üst katta her odasında şömine bulunan 120 yıllık tarihi bir konak (Haziran 1994)	38

Şekil 16a . Çamlıhemşin çıkışında alt katı at ve inek ahır üst katta her odasında şömine bulunan 120 yıllık tarihi bir konak (13.Kasım. 1994)	38
Şekil 17. Çamlıhemşin civarındaki taş ve ahşap konaklar	39
Şekil 18. Çoruh, Elevit ve Fırtına Deresi rafting ve kano parkuru	41
Şekil 19. Kano ve sportif balıkçılığa uygun Elevit Irmağı	42
Şekil 20. Elevit vadisinin yan vadilerinden bir görünüş	43
Şekil 21. Elevit vadisinin her an karşılaşılan değişik manzaralarından biri	44
Şekil 22. Çat mevkiindeki potansiyel piknik alanı	45
Şekil 23. Turistlerin büyük ilgisini çeken basit havai hat	46
Şekil 24. Deneklerin kullandıkları değerlendirme puanları	59
Şekil 25. Deneklerin doğal kaynaklara verdikleri toplam puanlar	59
Şekil 26. Deneklerin kültürel kaynaklara verdikleri toplam puanlar	60
Şekil 27. Deneklerin rekreasyon kaynaklarına verdikleri puanlar	60
Şekil 28. Deneklerin kaynak değerlerinin ulusal veya uluslararası niteliğine verdikleri puanlar	61
Şekil 29. Deneklerin alana verdikleri milli park olabilirlik yüzde puanları	62

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 . Pazar meteoroloji istasyonu rasat değerleri	27
Tablo 2 . Milli Park Değerlendirme Formu	50
Tablo 3 . Deneklerin Alan Değerlendirme Puanları	54
Tablo 4 . İstatistiksel Değerlendirme Tablosu	56

I. GENEL BİLGİLER

1.1 Giriş

Teknolojinin baş dündürücü bir hızla geliştiği günümüzde doğal, diğer bir deyişle el değmemiş veya insan etkisinin çok az olduğu alanlar hızla azalmaktadır. Dünyanın gen bankası ve akciğerleri denen tropik ormanların hızla azalması, Avrupa ormanlarının asid yağışları nedeniyle ölümü, gelişmekte olan ülkelerin en kestirme yol olarak ormanlardan faydalanma yolunu seçmeleri, tehdidin hızlanarak sürdüğünün herkesçe bilinen örneklerinden sadece birkaçıdır. Gerçekten de 1980'de 11.3 milyon ha olan orman kıyımı 1990'da yılda 17 milyon ha.a ulaşmıştır (1). Ülkemizde de durum ne yazık ki çok iç açıcı değildir.

Önceleri tüm alanın %50'sinde fazlasını kaplayan Türkiye ormanları ne yazık ki yarıyarıya azalarak %25'lere inmiştir (2). Bununla birlikte yurdumuz dünyada pekçok ülkeyi imrendirecek kadar zengin tür çeşitliliğine sahiptir.

Bu biyolojik zenginliğinin yanısıra ülkemiz binlerce yıllık Anadolu medeniyetlerinin sayısız ürünleri ile doludur. Tüm insanlığın ortak mirası olan bu kaynakların korunması artık bir zorunluluk olmuştur. Özellikle büyük kentlerin bunaltıcı ortamından kurtulup, doğa ile başbaşa kalma arzusu günümüzde gittikçe artan bir özlem haline gelmiştir (3). Bu nedenle olsa gerektir ki günümüzde korunmaya değer, yüksek kaynak değerlerine sahip alanlar çeşitli koruma statülerine alınmaya başlanmıştır. Korunan alanlar çeşitli ulusal ve uluslararası sınıflandırmaya ve içerdikleri kaynak değerlerine göre ayrılmışlardır.

Tüm korunan alanlar içerisinde en yerleşik olanı planlama ve yönetim açısından en fazla geçmişi olan milli parklardır. Fakat her ülkede milli parkların içerdikleri özellikler çoğu kez farklılıklar gösterir. Bazı ülkelerde rezerv alanları Milli Park adı altında ayrılmışlardır. Bazı ülkelerde ise, koruma amaçlarının yanısıra, rekreasyon ve turizm amacıyla da milli parkları oluşturdukları görülmektedir (4). Çamlıhemşin-Elevit Vadisi'nin Milli Park olabilirliğinin tespiti için yapılan bu çalışmanın amacı; adı geçen vadinin doğal, kültürel ve rekreasyonel kaynak değerlerinin ortaya konarak milli park potansiyelinin saptanmasıdır.

Bu amaç doğrultusunda tez 9 ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; Giriş başlığı altında konunun önemi genel hatları ile verilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde; Dünyada ve ülkemizdeki doğa koruma ve milli park kavramları ve tarihi gelişimi ile milli parkların işlevlerine değinilmiştir.

Üçüncü bölümde; Turizm, 2634 sayılı turizmi teşvik kanununun ve milli parklar konusunda açıklamalar getirilmiştir.

Dördüncü bölümde; Konu araştırılırken yararlanılan kaynak ve materyaller belirtilerek yöntem ortaya konulmuştur.

Beşinci bölümde; Araştırma alanının genel yapısı ve kaynak değerleri anlatılmıştır.

Altıncı bölümde; Araştırma alanı olan Çamlıhemşin Elevation Vadisinin özellikleri ortaya konmuştur.

Yedinci bölümde; Delphi Tekniği adapte edilerek yapılan Milli Park değerlendirilme yöntemi ve uygulanması belirtilmiştir.

Sekizinci bölümde; Elde edilen bulgular,

Dokuzuncu bölümde ise sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

1.2. Dünyada ve Türkiye’de Doğa Koruma ve Mili Parklar

1.2.1. Doğa Koruma, Milli Park Kavramları ve Tarihsel Gelişimi

Genel anlamı ile doğa, sanat ve kültür gibi insan kafası ürünlerinin karştı olup, kendiliğinden var olan canlı ve cansız varlıkların bütünü olarak bilinmektedir. Yani canlı ve cansız sistemin birlikteliği doğayı betimlemektedir. Bir başka kaynağa göre doğa, insan etkinliğinin dışında kendi kendini sürekli olarak yeniden yaratan ve değiştiren güç, canlı ve cansız maddelerden oluşan varlığın tümü veya insan eliyle büyük değişikliğe uğramamış doğal güzelliklerini koruyan genellikle kent dışı kesim şeklinde tanımlanmıştır (5).

İlk koruma çalışmalarına örnek olarak, eksilen av hayvanları için avlakların korunması söylenebilir.

Tarihte ilk koruma kavramı M.Ö. 252 yılında Hint İmparatoru Asoka'nın, hayvanların, balıkların ve ormanların korunması için bir ferman çıkarmasıyla ortaya çıkmıştır (6).

Ancak doğa koruma kavramının bilinçli bir şekilde ortaya çıkışı 19.yy. ortalarına rastlar.

Bu kavram Amerika Birleşik Devletleri'nin California eyaletinde Yosemite mevkiindeki doğa güzellik ve özelliklerini (manzara, morfolojik yapı, şelaleler ve dev sekoya ağaçlarının varlığı) korunması fikri ile 1862'da başlamış ve 1872 yılında Wyoming Eyaleti'ndeki Gaiserler bölgesi Yellowstone Milli Parkı kanunu çıkarılmak suretiyle özel hukuki statüye ve güvenceye kavuşturulmuştur (7).

19. yüzyıl sona ermeden doğa koruma kavramı Avusturalya, Yeni Zellanda ve Meksika tarafından da benimsendi. Bu kavram Afrika ve Hindistan'da av pakları şeklinde görüldü. Avrupa'da ilk ulusal park 1909 yılında İsveç'te ortaya çıktı. İsviçre 1914 yılında ilk milli parkını kurarak, halkın rekreatif gereksinmelerinden çok bilimin hizmetine sundu.

1933 yılında milli parkların ilk uluslararası tanımların yapma amacıyla Londra'da bir toplantı düzenlenmiştir. İkinci dünya savaşından sonra doğa koruma düşüncesinin gelişmesi hız kazanmış ve koruma alanlarının yönetimi ayrı bir meslek haline gelmiştir.

1948 yılında ise uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları koruma birliği (IUCN - International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) kuruldu (8).

Bugün Amerika milli parkçılığı Dünyaya örnek ve öncü çalışmalar yapmaktadır. Avrupa'da milli park faaliyeti arazi kullanım kararları ve mülkiyet konuları gözönünde

tutularak Almanya, Fransa ve İngiltere'de park ormanları tesisi ile başlamış ve 1950'li yıllardan sonra uluslararası milli park ilkelerine uydurularak günümüzde milli park anlayışına dönüştürülmeye başlanmıştır (7).

2.2. Doğal Alanların Sınıflandırılması

Doğal alanların sınıflandırılmasına ilişkin ilk uluslararası çalışma 1933 yılındaki "Afrika'nın Flora ve Fauna'nın Korunması Kongresi"nde yapılmıştır (8).

Bu kongreye göre doğal alanlar:

- a) Doğa Koruma Alanları (Milli Parklar)
- b) Mutlak Doğa Koruma Alanları, olmak üzere iki grupta incelenmiştir.

Daha sonraları, konu ile ilgili çeşitli uluslararası toplantılarda doğal alanların değişik şekillerde sınıflandırıldığını görüyoruz. Örneğin 1962'de ABD'nde yapılan 1. Uluslararası Milli Parklar Kongresinde milli parklar ve Eşdeğer alanların kapsadığı beş deyim tanımı yapılmıştır.

Buna göre doğal alanlar;

- 1- Milli Parklar
- 2- Ulusal Koruma Alanları
- 3- Doğal Anıtlar
- 4- Yaban Hayatı Mutlak Koruma Alanları
- 5- Göçmen Kuşların Bulunduğu Alanlar

Ancak günümüzde en çok uygulamaya konu olan iki sınıflama vardır. Bunlardan biri Avrupa Konseyinin yaptığı, diğeri ise IUCN (Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği)'nin yaptığı sınıflamadır.

2.2.1. Avrupa Konseyi'nin Sınıflandırması

Avrupa konseyi doğa koruma alanlarını 4 sınıfa ayırmıştır (9)

2.2.1.1. Sınıf A (Category A)

Mutlak koruma alanları olup, tüm insan etkinlikleri men edilmiştir. Sadece bilimsel amaçlı araştırmalara izin verilebilir.

2.2.1.2. Sınıf B (Category B)

Bilimsel değer yine önemli bir etkidir. Bu tip alanlarda doğal mirasın (flora, faunayı toprak altı, su vb.) korunması zorunludur. Bununla birlikte, bu alanların kesin sınırlarla ayrılmış bazı zonlarında, çok sıkı kurallar altında bazı pasif rekreasyonel etkinliklere izin verilebilir. Ziyaretçiler çok sıkı bir kontrol altında alana kabul edilebilirler. Fransa, İsveç, Norveç, İsviçre, İspanya ve ülkemizdeki milli parkların çoğunluğu bu sınıfa girebilirler.

2.2.1.3. Sınıf C (Category C)

Ekolojik dengenin yanında genellikle kültürel ve estetik değerler gözönünde tutularak ayrılırlar. Bazı kurallara bağlı olarak rekreasyonel etkinliklere ve motorize olmayan bazı halk hareketlerine izin verilebilir.

2.2.1.4. Sınıf D (Category D)

Bu alanlar doğa koruma ilkeleri de gözönünde tutulmak koşuluyla genellikle rekreasyon amacına hizmet eden geniş arazileri kapsar.

2.2.2. IUCN'in Sınıflandırılması:

Bu sınıflamaya göre koruma alanları 3 gruba ve toplam 10 sınıfa ayrılmaktadır (9).

Grup A- IUCN'in bünyesinde bir kuruluş olan "Milli Parklar ve Koruma Alanları Komisyonu" (CNPPA)'nın özel ilgi ve etkinlik alanına giren yerlerdir.

Sınıf 1- Bilimsel Rezervler ve Mutlak Rezerv Alanları

Sınıf 2- Mili Parklar - Eyalet Parkları

Sınıf 3- Doğal Anıtlar, Doğal Landmarklar (Doğal Vurgu Noktaları)

Sınıf 4- Doğa Koruma Rezervleri, Yönetilen Doğa Rezerv Alanları

Sınıf 5- Peyzaj Koruma Alanları

Grup B- (IUCN'in genel etkinlik alanına giren alanlardır)

Sınıf 6- Kaynak Rezervleri

Sınıf 7- Antropolojik Rezerv ve Doğal Biyotik Alanlar

Sınıf 8- Çok Yönlü Kullanım Alanları, Yönetilen Kaynak Alanları

Grup C- (Uluslararası Programlarca Korunmaları Sağlanan Alanlardır)

Sınıf 9- Biyosfer Rezervler

Sınıf 10- Dünya Miras Alanları

2.3. Doğayı Koruma Konusunda Uluslararası Faaliyetler ve Kuruluşlar

2.3.1. Avrupa Konseyi

1961 yılında Strasburg'da Avrupa ülkelerinden ve Türkiye'den davet ettiği yetkililerle "Doğayı Koruma Experler Komitesi"ni toplamak suretiyle Avrupada doğayı ve kültürel varlıkları koruma ve kullanma esaslarında birlik sağlamaya öncülük etmiştir(7).

2.3.2. Unesco

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu adlı bu kuruluş içinde doğayı koruma ve insan ilişkileri önemle ele alınmaktadır.

2.3.3. WWF (Dünya Doğayı Koruma Vakfı)

Dünyada nesli azalan fauna ve floranın korunması ve koruma sahaları tesisi amacıyla Hollanda'da 1971 yılında kurulan vakıf çok önemli çalışmalar yapmaktadır. Ülkemizde bu vakıfla Doğal Hayatı Koruma Derneği işbirliği yapmaktadır.

Ayrıca 1991 yılında Çevre Bakanlığı ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ile işbirliği yaparak 5 adet projeyi tamamlamıştır. 1993 yılı sonunda WWF tarafından finanse edilen Doğa Karadeniz Entegre Koruma projesi başlatılmıştır (10).

2.3.4. Avrupa Tabiat Parkları ve Milli Parklar Federasyonu

Almanya ile Fransa arasında müşterek milli park tesisi gayesi ile 1973 yılında kurulan bu federasyon günümüze kadar büyük bir gelişme göstererek Avrupa'daki 23 devletin üye olduğu bir kuruluş haline gelmiştir.

2.3.5. F-UNEP Birleşmiş Milletler Çevre Programı

Dünya ülkelerinde çevre kirliliğini önlemeye, doğal ve tarihi değerleri korumaya yönelik çalışmalar yapmakta, bu çerçevede milli parklar ve doğayı koruma alanları ayrılması konularına destek olmaktadır.

2.3.6. Diğerleri (Uluslararası)

CNPPA IUCN içinde Milli Parklar ve Koruma Alanlar Komisyonu (11)

ICPB - International Council for Bird Preservation

Uluslararası Kuşları Koruma Konseyi (Bir temsilcisi Türkiye'de çalışmaktadır).

RSPB -Royal Society for the Protection of Birds

Kraliyet Kuşları Koruma Kurumu.

WIWO- International Working Group on Water Foul and Waders

Uluslararası Su Kuşları Çalışma Grubu

DBV - Deutsche Bund für Natursc

Alman Doğayı Koruma Kurumu

WCMC- World Conservation Society

Fauna ve Flora Koruma Derneği

Bir temsilcisi Türkiyede bazı projelerde çalışmaktadır.

2.4. Milli Park Kavramı ve Uygulamaları

IUCN 1969 Kasımında Yeni Delhi de düzenlediği Genel Kongrede bütün hükümetlerin "Milli Park" terimi aşağıda verilen karakteristiklere sahip sahalar için kullanılmasını tavsiye etmiştir. Bu tanıma göre, Milli Parklar (7);

a) İnsan işgali ve istismari ile fiziki yapısı değişime uğramamış bir veya birkaç ekosistemiyle, bitki ve hayvan türleri, jeomorfolojik özellikleri ve habitatları yönünden özel bir ilmi, eğitsel ve rekreatif değer veya tabii manzaranın fevkalade bir güzellik taşıdığı,

b) Ülkenin merkez otoritelerinin yöreyi Milli Park olarak tesis etmekte kaynak olan ekolojik, jeomorfolojik veya estetik özellikleri yönünden tüm sahada yerleşme ve kötü kullanımı mümkün olduğu kadar çabuk uzaklaştırmak ve sahayı korumakta yeterli yetki kullanmış ve aşamalar yapmış olduğu,

c) Ziyaretçilerin hayatiyet ve ilham kazanmak, rekreasyon, eğitim ve kültürel amaçlarla yararlanmasına belirli şartlar altında müsaade edilen oldukça geniş bir sahadır.

Milli parkların büyüklüğü olarak da, genellikle en az 1000 Ha'lık bir alanı kapsamaması gerektiği savunulmaktadır. Bir milli park alanı içerdiği fizyografik bölgeleri, biyotik toplulukları ve genetik kaynakları sahipleyen örnekleri ve nesli yok olma durumunda olan türleri doğal bir durumda muhafaza etmelidir (9).

Gerçekten de milli parklar geniş anlamda iyi korunan ve statüsü herkesçe kabul görmüş alanlardır. Korunan alanlar olması nedeniyle de milli parkın kaynak değerini oluşturan etmenler insan müdahaleleri ve av baskılarına karşı korunurlar.

Milli parklarda bulunan fauna ve flora elemanları birer araştırma objesi olmaları nedeniyle bilimsel öneme sahiptirler. milli parklar bu özellikleri ile bir tabiat müzesi ve açık hava laboratuvarıdır (12).

2.5. Milli Parklar ve Korunan Alanlarla İlgili Ülkemizdeki Çalışmalar

"Milli Park" deyimini ülkemizde ilk kez İ.Ü. Orman Fakültesi Öğretim Üyelerinden Prof.Dr. Selahattin İnal tarafından 1949 yılında, bir yazısında kullanılmıştır. 1956 yılına kadar daha çok konu ile ilgili bilim adamlarının ve derneklerin çalışmaları içerisinde yer alan Milli Parklarla ilgili ilk yasal düzenleme 1956 tarihli ve 6831 sayılı "Orman Kanunu" nun 25.maddesinde görülmektedir (13). Bu maddeye göre; Orman Genel Müdürlüğü, mevki ve özelliği dolayısıyla lüzum göreceği ormanları ve orman rejimine giren sahaları; bilim ve fennin istifadesine tahsis etmek, tabiatı muhafaza etmek, yurdun güzelliğini sağlamak, toplumun çeşitli spor ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılamak, turistik hareketlere imkan vermek maksadıyla, milli parklar, tabiat yerleri olarak ayırır, düzenler, yönetir ve gerektiğinde işletir veya işlettirir (14).

1940' larda sözü edilmeye başlanan milli park kavramı 1956 yılında Orman Kanunu içinde yer alarak kanuni bir uygulama alanı bulduktan sonra 1958 yılında ilk milli park olan Yozgat Çamlığı Milli Park tesis edilmiştir.

09.08.1983 tarihinde yürürlüğe giren 2873 sayılı Milli Parklar kanunu (15) ülkemize doğa koruma ve milli parklar konusuna yeni bir düzenleme getirmiştir.

Bu kanunun amacı: Yurdumuzdaki Milli ve Milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemektedir.

Yine bu kanunda yer alan;

a) Milli Park; bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarını,

b) Doğa Parkı; bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun doğa parçalarını,

c) Doğa Anıtı; tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değerlere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan doğa parçalarını,

d) Doğa Koruma Alanı; bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup, sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış doğa parçalarını, ifade eder.

Aynı yasanın 3. maddesine göre milli park karakterine sahip olduğu tespit edilen alanlar Milli Savunma, Kültür, Turizm ile İmar ve İskan Bakanlıklarının olumlu görüşü, gereği halinde diğer ilgili Bakanlıkların da görüşü alarak Orman Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu Kararı ile Milli Park olarak belirlenir.

Orman ve Orman rejimine giren yerlerde, doğa parkı, doğa anıtı ve doğayı koruma alanları Orman Bakanlığının onayı ile belirlenir.

Bu yasanın 4. maddesine göre, milli park olarak belirlenecek yerlerin özellik ve nitelikleri gözönünde tutularak, koruma ve kullanma amaçlarını gerçekleştirme üzere, kuruluş, geliştirme ve işletilmelerini kapsayan gelişme planı, ilgili bakanlıkların olumlu görüşleri ve gerektiğinde, fiili katkılarıyla, Tarım Orman ve Köyleri Bakanlığınca hazırlanır ve yürürlüğe konur.

Kamulaştırma başlığıyla verilen 5 maddeye göre; milli park, doğa parkı, doğa anıtı ve doğayı koruma alanı sınırları içerisinde kalan yerlerdeki gerçek ve tüzel kişilere ait taşınmaz mallar ile her türlü tesisler, hazırlanacak planın gerçekleşmesi için, gerekli görüldüğünde, 6830 sayılı istimlak kanunu hükümlerine göre Tarım ve Orman Bakanlığınca kamulaştırılır.

Bugün ülkemizde 1958 yılından günümüze kadar 515652 ha'ı bulan 27 milli park, 53.955 ha bulan 8 doğa parkı, 55.433 ha bulan 23 doğayı koruma alanı ve 2 adet (10.5 ha) doğa anıtı tesis edilmiştir. Yine kanun ve yönetmelikler gereği halihazırda 4 adet milli park ise onay beklemektedir. Yaklaşık 14.000 ha orman rejimine tabi sahada, 402 orman içi dinlenme yeri kurulmuştur. Bu sahaların 44 adedi (1300 ha) kamping hizmetlerinin verilebildiği A tipi saha, 118 adedi yüksek rekreasyonel potansiyele sahip B tipi saha, 240 adedi de mahalli seviyede ihtiyaçları karşılayan C tipi sahalardır (13).

1950 yılında 3116 sayılı yasanın bir kısım maddelerini değiştiren ve bu yasaya bazı maddeler ekleyen 5653 sayılı yasa çıkarılmıştır. Bu yasa 3116 sayılı yasanın koruma ormanı olarak ayrılacak yerleri belirleyen hükümlü kapsam yönünden biraz daha genişlenmiştir. Buna göre 1950 yılında ilk kez Belgrad ormanının koruma ormanı olarak ayrılmasının ardından 1978 yılına kadar, hidrolojik, antierozyonel, rekreasyon ve yurt savunması ağırlıklı biri geçici toplam 40 koruma ormanı ayrılmıştır. Bu alanın toplamı 368.716 ha.dır (16).

2.5.1. Ülkemizdeki Milli Parklar

<u>S. NO</u>	<u>MİLLİ PARK</u>	<u>YERİ</u>	<u>TES.TARİHİ</u>	<u>ALANI(Ha.)</u>
1	Yozgat Çamlığı	Yozgat	05.02.1958	264
2	Karatepe Aslantaş	Adana	29.05.1958	7715
3	Soğuksu	Ankara	19.02.1959	1050
4	Kuşçenneti	Balıkesir	27.07.1959	64
5	Uludağ	Bursa	20.09.1961	11338
6	Yedigöller	Zonguldak	29.04.1965	2019
7	Dilek Yarımadası	Aydın	19.05.1966	10985
8	Spil Dağı	Manisa	22.04.1969	5505
9	Kızıldağ	Isparta	09.05.1969	59400
10	Termessos	Antalya	03.11.1970	6702
11	Kovada Gölü	Isparta	03.11.1970	6534
12	Munzur Vadisi	Tunceli	12.12.1971	42000
13	Beydağları Sahil	Antalya	16.03.1972	34425
14	Gelibolu Yarımadası	Çanakkale	22.11.1973	33000
15	Köprülü Kanyon	Antalya	12.12.1973	36614
16	Ilgaz Dağı	Kastamonu	02.06.1976	1088
17	Başkomutan Tarihi	Afyon-Küt.	08.11.1981	35500
18	Göreme	Nevşehir	25.11.1986	9572
19	Altındere Vadisi	Trabzon	09.09.1987	4800
20	Boğazköy Alacahöyük	Çorum	21.09.1988	2634
21	Nemrut Dağı	Adıyaman	07.12.1988	13850
22	Beyşehir Gölü	Konya	11.01.1993	88750
23	Kazdağı	Balıkesir	17.04.1993	21300
24	Hatila Vadisi	Artvin	31.08.1994	16988
25	Sahara Karagöl	Artvin	31.08.1994	3766
26	Altınbeşik Mağarası	Antalya	31.08.1994	1556
27	Kaçkar Dağı	Rize	31.08.1994	51550

2.5.2. Ülkemizdeki Doğayı Koruma Alanları

<u>S. NO</u>	<u>DOĞ.KOR.ALANI</u>	<u>YERİ</u>	<u>TES.TARİHİ</u>	<u>ALANI(Ha.)</u>
1	Hacı Osman Ormanı	Samsun	24.04.1987	86
2	Tekkoz-Kengerlidüz	Dört Yol	09.05.1987	172
3	Kasnak Meşesi	Isparta	27.07.1987	1300.5
4	Sütçüler Sığla Ormanı	Isparta	27.07.1987	88.5
5	Sarı Kum	Sinop	30.07.1987	785
6	Beykoz-Gök narlık	İst.-Alemdağ	02.12.1987	46.5
7	Kavaklı	Zong.-Yenice	23.12.1987	334
8	Çitdere	Zong.-Yenice	29.12.1987	721.5
9	Kökez	Bolu	30.12.1987	324
10	Sülüklügöl	Mudurnu	25.03.1988	809.5
11	Kasatura Körfezi	Vize	18.04.1988	329
12	Sultansazlığı	Yahyalı	21.04.1988	17200
13	Sakagölü Longozu	İst.-Demirköy	29.04.1988	1345
14	Vakıf Çamlığı	Tavşanlı	08.06.1988	292.5
15	Kazdağı Gök narı	Edremit	15.06.1988	240
16	Ebeçanı	Bolu	16.08.1988	174
17	Sırtlandağ Halep Ça.	Milas	17.08.1988	784
18	Kale-Bolu Fındığı	Bolu	05.10.1988	480
19	Acadağ	Finike	01.10.1988	427
20	Seyfe Gölü	Kırşehir	26.08.1990	10700
21	Kaşalığ	Domaniç	05.02.1991	134
22	Çığlıkara	Elmalı	05.07.1991	15889
23	Gala Gölü	Enez	16.07.1991	2369

2.5.3. Ülkemizdeki Doğa Parkları

<u>S. NO</u>	<u>DOĞA PARKLARI</u>	<u>YERİ</u>	<u>TES.TARİHİ</u>	<u>ALANI(Ha.)</u>
1	Ölüdeniz-Kıdrak	Fethiye	01.12.1983	950
2	Çorum-Çatak	Çorum	11.06.1984	387.5
3	Abant Gölü	Bolu	21.10.1988	1150
4	Yazılı-Kanyon	Isparta-Sütçüler	05.09.1989	600
5	Uzungöl	Çaykara	03.10.1989	1625
6	Kurşunlu-Şelalesi	Antalya	21.05.1991	394
7	Gölcük	Isparta	05.07.1991	6684
8	Hacer Ormanı	Yahyalı	09.10.1991	42165

2.5.4. Ülkemizdeki Doğa Anıtları

<u>S. NO</u>	<u>DOĞA ANITLARI</u>	<u>YERİ</u>	<u>TES.TARİHİ</u>	<u>ALANI(Ha.)</u>
1	Samandere	Düzce	19.12.1988	10
2	Kızılçam	Domaniç	12.07.1993	0.5

2.6. Milli Parkların İşlevleri

Milli parklar yukarıda da değinildiği üzere iki amaç için kurulurlar. Biri halkın rekreasyonel isteklerini karşılamak ve onların doğadan zarar vermeden en büyük zevki almalarını sağlamak, diğeri ve en önemlisi ise koruma amacıdır. Bu nedenledirki milli park planlanırken genelde iki zon bulunur. Koruma zonu ve kullanma zonu. Tüm bunların yanında ekonomik, kültürel ve sosyal faydalarında amaçlardan biri olduğunu belirtmek gerekir. Ancak ekonomik amaç korumanın asla önüne geçemez.

2.6.1. Milli Parkların Koruma Yönünden İşlevleri

2.6.1.1. Gen Kaynaklarının ve Biyolojik Zenginliğin Korunması

Çeşitli uluslararası kuruluşlara bağlı bilim adamlarının bir araya gelerek hazırladıkları "Dünya Canlı Doğal Kaynaklarını Koruma Stratejisi" adlı plan ile, 1980 yılında bir kampanya açıldı. "Canlı Doğal Kaynaklar" denilince ormanlar ve diğer bitkiler, yaban hayatı, balıklar, tarım bitki ve hayvanları ile bunların genetik kaynakları akla gelir (17). Strateji, 1980'de Birleşmiş Milletler desteği ile yayınlandığında sadece doğacıları değil ülkelerinin uzun vadede geleceğini düşünen tüm planlamacı, ekonomist, mühendis ve devlet adamlarını yakından ilgilendiren bir plan haline gelmiştir.

Biyolojik zenginliğin korunması uzun vadeli bir yatırımdır. İleride tarım ve sanayide önem kazanabilecek tür ve çeşitlerin bazıları bugün yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Oysa devamlı değişen çevre koşullarında yetiştirilebilecek çeşitlerin geliştirilmesi, bugün elimizde olanların ve onların yabani akrabalarının korunmasına yani gen kaynaklarının korunmasına bağlıdır. Milli Parklar en uygun koruma alanlarından biri durumundadır.

2.6.1.2. Bilimsel Sanatsal ve Eğitsel Faydalar

Doğa, yeni bilimsel ve teknik ilerlemeler için bir hammadde deposu ve örneklerle dolu açık hava müzesidir. Örneğin Tıp ve eczacılıkta pek çok madde doğal olarak yetişen bitki hayvan ve deniz organizmasından elde edilmektedir. Örneğin kalp ve damar hastalıkları konusunda en umut verici ilaçlar tropik ormanlardan elde edilmektedir. Bunun yanında bozulmamış alanlar sahip oldukları çok çeşitli kaynaklarla sanatçıların esin kaynağı olurken, ziyaretçilerin de ruh ve beden sağlığına olumlu katkılar yapan etmenler olmaktadır.

Milli Parklar ayrıca ziyaretçiler için nitelik ve nicelik olarak çok yüksek bilgi kaynağı durumundadırlar. İnsanlara doğayı daha yakından tanıma fırsatı verirler.

2.6.1.3. Doğal, Tarihsel ve Kültürel Değerlerin Korunması

Bazı Milli Parklar içerdikleri özelliklere uygun olarak doğal, tarihsel, arkeolojik, kültürel değerlerin ve özgün jeolojik değerlerin korunmasını sağlarlar. Kimi milli parklar sadece birine sahip olmasıyla tanınırken (Kuşçenneti Ornitolojik) bazıları ise bir kaçını bünyesinde barındırabilmektedir (Spil Dağı - Flora, Fauna, Jeolojik, Tarihi)

2.6.2. Milli Parkların Rekreasyon Yönünden İşlevleri

Milli parkların kurulma düşüncesi içinde halkın rekreatif ihtiyaçlarını gidermede etkili olmasında önemli amaçlardandır. Yapılan iyi planlama ve zonlamalarla kimi milli parkın içinde kiminde ise yakınında rekreasyonel alanların tesisi de gündeme gelmektedir. Bunun

yanısıra doğal ortama ve biyolojik zenginliğe zararı olmayacak etkinliklere kontrollü olarak izin verilmektedir.

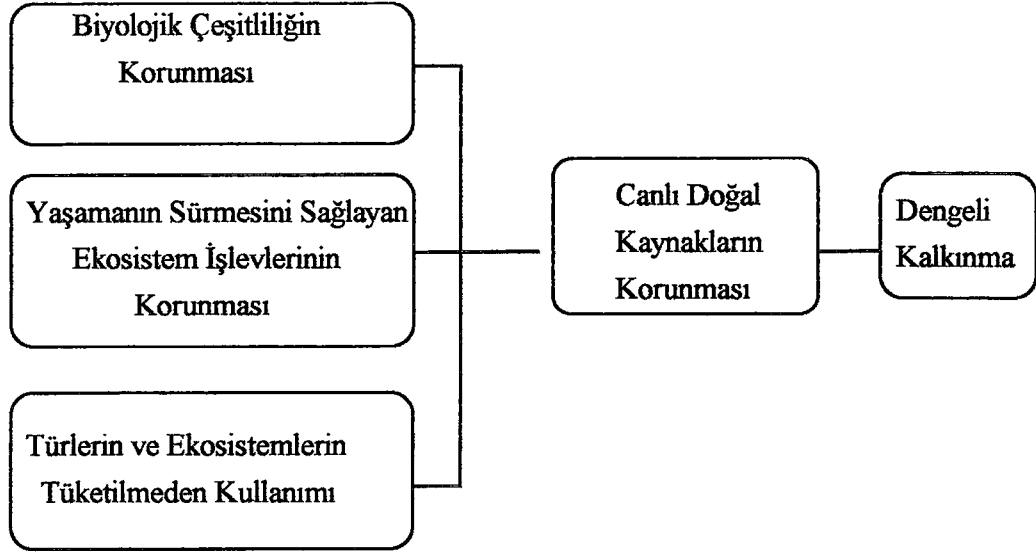
Kimi milli parklarda ise toplu rekreatif etkinliklere izin verilmemektedir. Buralarda kuş gözleme kulelerinden kuş izleme, hakim yüksekliklerdeki manzara teraslarından faydalanma gibi etkinlikler söz konusu olabilmektedir.

2.6.3. Milli Parkların Ekonomik Faydaları

Hiç bir milli parkın kuruluş gayeleri içinde kâr yoktur. Ancak doğal olarak parka giriş, konaklama ve park içindeki bazı etkinliklerin belirli bir ücreti olacaktır. Bu gelirler parkın daha iyi korunması için arzu edilen bir gelişmedir. Park civarında gelen insanların ekonomik hayatı canlandıracağı ve yeni katma değerler oluşturacağı unutulmamalıdır: Gerçi, milli parklar ve diğer rekreasyon alanlarından elde edilen gelir hiçte azımsanmayacak miktardadır.

Milli Park Genel Müdürlüğüne bağlı 29 adet kamp sahasında 4046 geceleme ünitesi vardır. 4-5 aylık bir sezonda kişi başına 2500 TL'dan 1.5-2 milyar TL gelir elde edilmektedir. Buna çadır maliyeti, kamp malzemesi girdileri eklendiğinde sezonda 3-4 milyardan söz edilebilir (18). 1991 yılı fiyatlarının günümüze çevirdiğimizde çadır başına 50.000 TL, elektrik ve su gideri 15.000 TL, arabalar içinde 75.000 TL alındığında 30-40 milyarlık göz ardı edilemeyecek bir rakama ulaşmak mümkündür. Ancak ekonomik gerçeklerden öte doğadaki tür ve çeşitlerin, üzerinde yaşadıkları alanla birlikte korunması, gelecek kuşaklara sağlıklı bir dünya bırakmak açısından önemlidir. Çünkü tamamen tahrip edilen doğal kaynakların yerine yeni alternatifler veya yenilerini koymak imkansız denecek kadar zordur. Örs ve arkadaşları uzun dönemde çevreyi dikkate alan tek kalkınma modelinin, kaynakların israf edilmeden optimum kullanımını amaçlayan "Çevre Korunmalı Kalkınma" modeli olduğunu bildirmektedir. Çevre korunmalı kalkınma uzun dönemli bir yaklaşım olduğunda teknolojinin, sermayenin ve doğal kaynakların optimum kullanımını zorunlu kılar (19). "Dünya Canlı Doğal Kaynaklarını Koruma Stratejisi"ne göre dengeli kalkınma, canlı doğal kaynakların korunmasına bağlıdır. Bunun da üç ana koşulu vardır (Şekil 1) (17).

Şekil 1. Dünya Canlı Doğal Kaynakları Koruma Stratejisine Göre Dengeli Kalkınma

2.6.3.1. Biyolojik Zenginliklerin Ekonomik Değeri

Biyolojik zenginliklerin ekonomik değeri, tarım, tıp eczacılık ve sanayide olmak üzere üç alanda özetlenir. Bitkilerin ekonomiye katkısı en açık biçimde tarımda görülür.

Ancak tıp ve eczacılık alanındaki ekonomik girdilerin azımsanmaması gerekir.

Örneğin ABD'de bitkisel kökenli ilaçların yıllık değeri 20 milyar doların üstündedir. Myers'e göre tüm gelişmiş ülkeler için içine katılınca yıllık piyasa değeri bunun en az iki katı olmalıdır. Bu rakama 3. dünya ülkeleri dahil değildir (17).

Yine ABD'de yapılmış bir araştırmaya göre, bu ülkede biyolojik aktivitesi olduğu tespit edilen 40 bitki türünün toplam piyasa değerinin 8 milyar dolar olduğu hesaplanmıştır. ABD'de 20.674 bitki türünün nesli tehlike altındadır ve yüzyılın sonuna kadar %10'unun yaklaşık 2067 türün yok olacağı tahmin edilmektedir. Bu türlerin sadece birinin maddi değeri 203 milyon dolar olarak hesaplanmıştır. Özet olarak ABD'nin yüzyıl sonuna kadarki kolektif faydalar hariç-kaybı 419 milyar dolar olacaktır (20).

Almanya'da yapılan bir araştırma ise; korunan alanların ana kaynak değerini oluşturan bitkilerin kolektif ve fonksiyonel faydalarını parasal olarak ortaya koymaktadır. Buna göre bir ağacın yıllık fonksiyonel değerinin (erozyonu önleme, su rejimini düzenleme, oksijen üretimi vb) 2000-6000 DM .olduğu, bu duruma göre her ağacın yaşamı boyunca 500.000 DM'lik bir fonksiyonel değer ürettiği ifade edilmektedir. Bu değer, ağacın odun üretim değerinin 2000 katı olarak tahmin edilmektedir (21).

Hayvanlar içinde durum çok farklı değil. Bazı böcek hormonlarından, sülüklerden, yılan zehirinden çok önemli ilaç hammaddeleri elde edilmektedir. Ülkemizde bitki ve

hayvan türü zenginliği herkesçe bilinen bir gerçektir. Anadolu'da binlerce yıldır tedavide bitki ve hayvanların kullanıldığı da tarihi kayıtlarda mevcuttur. Bu yüzden pekçok gelişmiş ülke gözünü Türkiye'ye dikmiş, şimdiye dek yüzlerce ton tıbbi bitki usulsüz toplanıp dışarıya gönderilmiştir. Son yıllarda, endemik Hopa engereği dış ülkelerin en önemli hedefi olmuştur.

Ancak aşırı tahrip nedeniyle azalan tıbbi bitki soğanlarının ve endemik bitkilerin sökülmesi yasaklanmıştır (22).

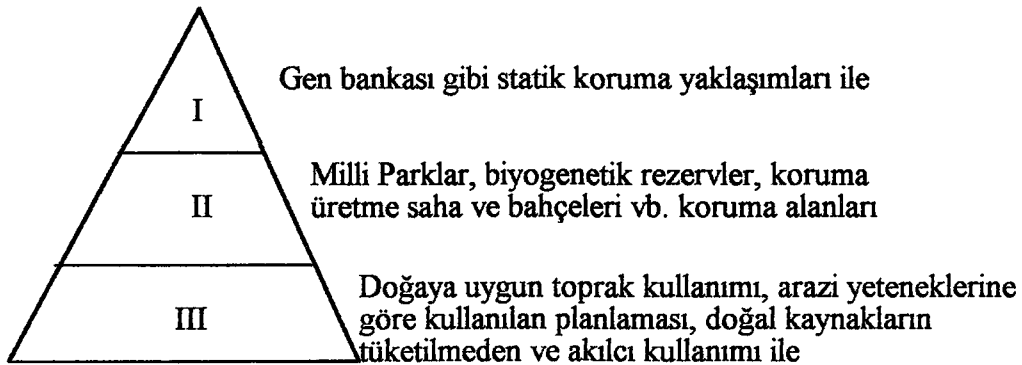
Özet olarak hem fonksiyonel hem de maddi değerleri çok yüksek olan türlerin korunması için habitatların korunması gerekmektedir. Çok değerli olan Hopa Engereğini veya ekosisteminin herhangi bir parçası olan bir türü korumak için bulunduğu ekosistemin tümünün korunması gerekmektedir.

Bu gün önemsiz sayılan bir bitki türü gelecekte belkide çok önemli bir hastalığa karşı insanlığın umudu olacaktır.

Amerika kendi buğday ırklarını Anadolu'da doğal olarak bulunan türlerle geliştirmektedir. Amerika'nın buğdaydan veya diğer tarımsal ürünlerin yıllık satışından elde edilen geliri, ülkenin tüm teknolojik ihracatından elde edilen gelirden yüksektir. Bu nedenle korunan alanların (özellikle Milli Parklar ve Biyogenetik rezervlerin) çok büyük önemi vardır. Botanik bahçeleri de ender türlerin korunmasında nispeten daha başarılı olmaktadır (17).

İnsanlığın en büyük görevlerinden biri de kendisinden sonra gelecek nesillere bozulmamış çevre bırakmaktır.

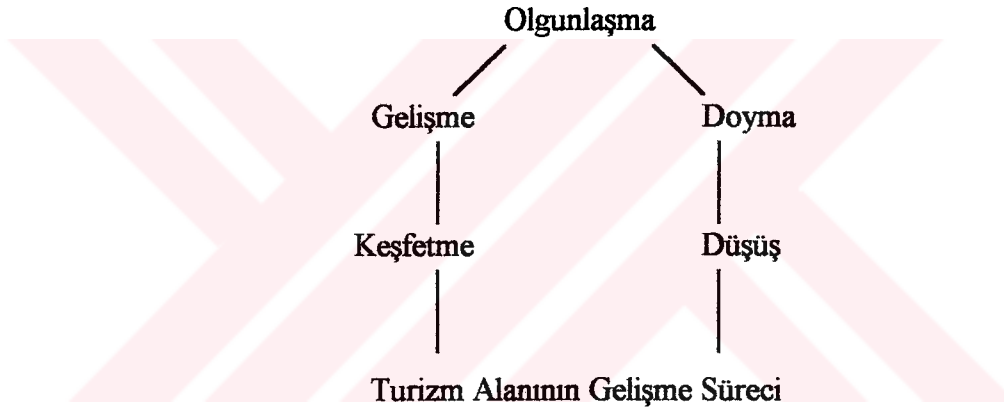
Ancak Milli Parklar ve diğer korunan alanlar bile sorunu tamamen çözmeye yeterli olmamakta, ancak yararları da yadsınmamaktadır. Gerekli olan yaklaşım, şekil 2'de gösterildiği gibi biyolojik zenginliklerin tabanının korunmasıdır. Şekildeki her üç yaklaşımda yeri ve önemi vardır. Dengeli bir kalkınma politikası için her üç yaklaşımda gereken önem verilmelidir (17).

Şekil 2. Biyolojik Zenginliklerin Korunmasında "Buzdağı İlkesi" (17)

1.3. Turizm, 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ve Milli Parklar

Doğa koruma ile turizm arasında her zaman bir çelişkiden söz etmek mümkündür. Çünkü doğa, özellikle son yıllarda turizmde öncelikleri alırken, turizmin de doğal alanlara yönelişinin doğayı tahrip etmesi gündeme gelmektedir. Genel bir ifade ile yeni keşfedilen doğal alanlar o bölgeye turist akımı ve faaliyetlerini, bu faaliyetlerse doğa tahribini arttıracaktır. Gerçekten de yapılan bir çalışmaya göre (23) turistleri en fazla etkileyen faktörlerin başında "doğanın bozulmamış olması" gelirken "farklı bitki örtüsü" ikinci tercih nedeni olmuştur. Yine bir başka araştırma ise (24) Turizm tesislerindeki gelişimi, doğal değerlerdeki düşüşün izlediğini bildirmektedir (Şekil 3). Aslında var olduğu ortama etkisiz bir turizm faaliyeti de olamaz.

Şekil 3. Turizm Alanının Gelişim Süreci

Doğal alanların aleyhine gelişen bir turizm aynı zamanda kendi sonunu hazırlıyor demektir. Oysa bir Milli Park veya iyi korunan benzeri bir doğal alanın taşıma kapasitesinin üzerinde kullanıma müsaade edilemeyeceği düşüncesinden hareketle böyle bir sürecin yaşanmayacağı ileri sürülebilir. Doğal alanlarda turizm; doğa koruma zıtlığında, her iki tarafında faydalanabileceği ortak bir faaliyete ihtiyaç vardır. Bu da sürdürülebilir turizm ile mümkündür. Turizm olgusunun sürdürülebilir olması için yörenin ekolojik ve sosyal karakterlerinin göz önüne alındığı bir planlama gereklidir.

Aslında eğer iyi planlanabilirse turizm doğayı koruyan unsur olarak kullanılabilir. Koruma altındaki bir bölge (milli park vb) odun hammadresinin kısa süreli gelirine karşılık, mahalline çok daha uzun süreli bir gelir getirebilir. Ülkemizdeki turizm yatırımlarının çoğunlukla kırsal kesimde ve yeşil doku içinde yoğunluk kazandığı gözlenmektedir. Özellikle yeşil turizm ya da doğa turizmi olarak adlandırılan kırsal turizmin gelişmesinin doğa koruma alanlarını doğrudan veya dolaylı etkilemekte olduğu açıktır. Price'a göre bir

ülke veya bölgeye turist çekmede göz önünde tutulması gereken temel ilkelerin başında doğal güzelliklerin değerlendirilmesi gelmektedir (25). Kalkınmasında turizmin büyük etkisi olan ülkemizde de doğal güzellikler en fazla taleple karşı karşıya olan zenginliklerimizdendir. Çünkü, Turizmin ana sermayesi doğa ve kültürdür (26). Bu bilgiler ışığında 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununa göz attığımızda ise ortaya ilginç sonuçlar çıkmaktadır. Bu kanunun 4. maddesi Turizm alanlarının tespitinde ülkenin doğal potansiyelinin dikkate alınacağını açıklarken, 8. madde Turizm alan ve merkezlerinde Turizm Bakanlığının talebi üzerine, taşınmaz mallardan ormanların, ilgili kuruluşlarca Turizm Bakanlığına tahsis edileceğini belirtmektedir. Yasa bu maddesiyle doğa koruma aleyhine bir hüküm içermektedir (27). Özetle, Milli Park uzmanlarınca Milli Park veya eşdeğeri korunan alan statüsüne alınması gerektiğine karar verilen bir saha turizm Bakanlığınca talep edilirse 1 ay içerisinde devretmekten başka bir seçeneğin kalmaması çok garip bir durumdur.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Materyal ve Yöntem

Araştırmanın giriş bölümünde; Dünya'da ve ülkemizdeki doğa koruma ve Milli Park kavramları açıklanmaya çalışılmış ve bu alanların sınıflandırılması, milli park kavramı, ülkemizdeki milli park uygulamaları, milli parkların işlevleri ve turizm - milli park ilişkisi üzerine bazı bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Tüm bu çalışmalar ve araştırma alanının tanıtımı için literatür taranmış, kullanılan çeşitli kitap ve dergiler ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından çeşitli haritalar , meteorolojik ve jeolojik bilgiler elde edilmiştir.

Anket çalışması alan üzerinde bizzat çalışan veya alanı görme fırsatı olan insanlarla yapılmıştır. Yöntemin en az 20 kişiyle uygulanabilirliği nedeniyle 24 denek seçilmiş ancak 23'ünden cevap alınabilmiştir. Ancak Gülez tarafından önerilen, resmi kuruluşlar (Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü vb.), üniversite ve araştırma kuruluşları ile yerel bilim adamlarının 1/3 katılımıyla oluşturulması gereken denek sayısına oransal olarak tam uyulamamıştır. Bunun yerine toplam 23 denekten 5 tanesi Ormancılık Araştırma Kurumu'ndan, 2 tanesi Milli Parklar Genel Müdürlüğünden, 5 tanesi Üniversitenin ilgili bölüm öğretim üyelerinden, 2 tanesi kamu kuruluşlarından, 9'u da çeşitli ulusal ve uluslararası doğa koruma kuruluşlarından seçilmiştir. Ayrıca yöntem gereği anket, aynı deneklere 2. kez gönderilerek düzeltme yapabilecekleri belirtilmiş ancak bu ikinci raund ankete 14 tanesinden cevap alınabilmiştir.

Çalışmada kullanılan istatistiksel yöntemler ve verilerin değerlendirilmesi ise şöyle yapılmıştır;

Öncelikle verilerin dağılımını görmek amacıyla her kaynak değerinin aritmetik ortalaması (X), standart sapması (S) ve varyasyon katsayısı (Cv) bir başka ifadeyle değişkenlik katsayısı hesaplanmıştır. Daha sonra verilerin sayma sayılar olması ve dağılımın bilinmemesi sonucu, parametrik testler yerine non-parametrik testlerden Kruskal-Wallis varyans analizi yöntemi ile tezde kullanılan metod gereği çalışma alanına göre oluşturulan grupların kaynak değer puanları arasında fark olup olmadığı 0.05 önem düzeyinde denetlenmiştir. Bu denetlemelerde Ho: Gruplar arasında fark yoktur, Ha: En az bir grup diğerlerinden farklıdır varsayımları dikkate alınıp, test istatistiğinde aşağıdaki formül kullanılmış ve χ^2 tablo değerleri ile karşılaştırmalar yapılmıştır.

$$KW = \frac{12}{n(n+1)} \left(\sum_{j=1}^k \frac{T_j^2}{n_j} \right) - 3(n+1)$$

Arazi çalışmalarında çekilen fotoğraflar için fujicolor renkli filmi ile fujichrome renkli slide filmler ve Nikon FM, Canon AE1 program fotoğraf makineleri ve 35-105 mm zoom objektiften yararlanılmıştır. Bunun yanısıra arazide altimetreden faydalanılmıştır.

Çalışmanın sonuç ve öneriler bölümünde ise, araştırma ve anket sonuçları ışığında Milli Park olması durumunda, çalışma alanının ne tür sorunlarla karşı karşıya kalacağı belirtilmekte ve bu sorunların çözümünde bazı öneriler ileri sürülmektedir.

2.2. Araştırma Alanının Genel Yapısı ve Kaynak Değerleri

Araştırma alanı olarak seçilen Çamlıhemşin-Elevit Vadisi'nin genel yapısını ve kaynak değerlerini Doğu Karadeniz Bölgesi perspektivinin içinde algılamak gerekir. Aslında Doğu Karadeniz Bölgesi'nin genel karakteristiklerinin öncelikle ortaya konması, Elevit Vadisi'nin seçilmesindeki nedenlerden bazılarının açıklaması olacaktır.

2.2.1. Doğu Karadeniz Bölgesinin Önemi

Doğu Karadeniz Bölgesi, doğal güzellikleri ve tarihi değerleri ile ülkemiz turizminde önemli bir yer alma özelliğine sahiptir. Özellikle yaylalarda ve kırsal kesimde bozulmadan kalmış mimari örnekleri, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinden günümüze gelen tarihi eserleri, yüzyıllardır özelliklerini kaybetmeden kalmış ve eldeğmemiş bakir doğası, buraya yönelik turistik ilginin nedenlerini oluşturmaktadır (28).

Yukarıdaki bölümlerden açıklandığı üzere, insanların turizm hareketlerinde doğal güzelliklerin ve bozulmamış kırsal bölgelerin ilk tercihleri olmaları, turizmin çeşitlendirilmesi gibi siyasi irade politikaları doğrultusunda yayla turizmi gibi alternatif turizm etkinliklerinin geliştirilmesi, Sarp sınır kapısının açılması ve yeni Cumhuriyetlerin ortaya çıkışı Doğu Karadeniz Bölgesini önemli gelişmelerin yoğunlaşacağı alan konumuna getirmiştir. Bölgenin kendine özgü doğal, sosyal ve ekonomik yapısı gözönüne alındığında, bu hızlı gelişmelerin getireceği sorunları önlemek, çalışmalar ve planlamalar arası uyumlu ilişkiler sağlamak bu devrede büyük önem kazanmaktadır.

2.2.1.1. Bölgenin Genel Yapısı

2.2.1.1.1. Bölgenin Genel Bitki Coğrafyası

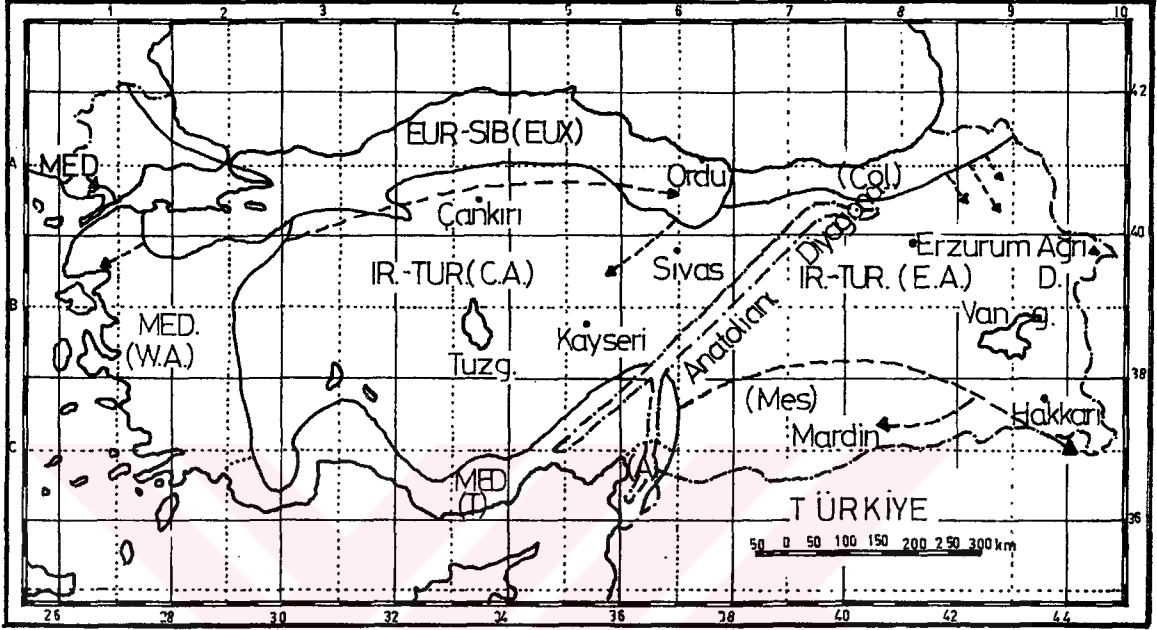
Dünyanın en zengin floristik merkezlerinden biri olarak bilinen ülkemiz, çoğu bilim adamları tarafından üç büyük floristik bölgeye ayrılmıştır. Bunlar Euro-Siberian (Avrupa-Sibirya), Mediterranean (Akdeniz) ve Irano-Turanian (İran-Turan) bölgesidir (Şekil 4).

Doğu Karadeniz bölgesi Euro-Siberian alanının Ordu Melet Çayı ile Gürcistan sınırı arasında kalan Kolchis (Kolşik) bölümünü kapsar. Ancak kolşik flora kafkaslara kadar uzanır. Bu bölgede yapılan bir araştırmada (29) 220 adet endemik* bitki türü saptanmıştır.

---

* Endemik tür: Kozmopolit türlerin aksine yeryüzünün öteki bazı bölümlerinde rastlanmayan tür. Olaya ise endemizm denir.

Şekil 4. Davis, Harper ve Hedge'e göre Türkiye'deki floristik bölgeler

Ancak gerçek sayı yazara göre daha fazla olmalıdır. Çünkü bu araştırmasında yazar Doğu Karadeniz Bölgesi'nde endemizm oranını %23 olarak tespit etmiştir. Bu yaklaşımla aynı araştırmada tespit edilen Doğu Karadeniz Bölgesi'nde doğal olarak yetişen 2239 türden 514 tanesinin endemik olma olasılığından söz edilmektedir. Yazar ayrıca kolşik kesiminin Artvin ve Rize bölümünün endemiklerce zengin olduğunu belirtmektedir.

Bir başka araştırmaya göre (30) sadece Rize ili sınırlarında 1430 tür sayılmıştır. Bunun 18'i Rize florası için, 110 tür ise Türkiye için, 136'sı da Kolchis için endemik olmak üzere toplam 264 tür endemiktir (Endemizm oranı %18.46).

Avusturya'da 3500, Almaya, Polonya ve Portekiz'de 2200-2400 İrlanda' 1000-1500 türün var olduğu düşünülürse bölgenin bitki zenginliği daha da belirginleşecektir.

5.1.1.2. Bölgenin Yaban Hayvanı Potansiyeli

Ülkemizin coğrafik konumu, birkaç botaniksel bölgenin kesişme noktasında olması, topoğrafik yapısı ve iklim özelliklerinin çok farklı oluşu, Türkiye'nin çeşitli yaşama ortamları ve bunun doğal sonucu olarak hayvan türlerinin zenginliğini ortaya çıkarmıştır.

Doğu Karadeniz Bölgesi, gündüz yırtıcı kuşlarının (Kartal, Şahin, Atmaca vb) dünyadaki birkaç en önemli göç ve yuvalanma alanıdır (Şekil 5) (31).

Şekil 5. Doğu Karadeniz Bölgesinde görülen gündüz yırtıcı kuşlarından
Balık Kartalı (*Pandion heliaetus L.*)

Hopa engereği sadece bu bölgeye ait (endemik) bir türdür. Bu bölgede bulunan türlerden bazı önemlileri şunlardır:

Ayı (Türkiye'nin en önemli popülasyonu bu bölgededir).

Kurt, Vaşak, Karaca, Yaban domuzu, Geyik, Yaban keçisi, Çengel boynuzlu dağ keçisi, Tilki, Kafkas horozu.

5.1.1.3. Jeolojik Yapı

Genel olarak dağlar tersiyer yaşlı granit, granodiorit, kuvarşlı diorit, siyanit ve monzonitten oluşmakla birlikte, dağ zirvelerinde, özellikle Pazar ve Çamlıhemşin'in kuzeyi Orta yayla ve Kaplıcaköz yörelerinde yer yer az da olsa tersiyer yaşlı riyolit, dasit, trakit ve fonolit bulunmaktadır. Bu arada yer yer serpantinde izlenmektedir. Karadeniz sahil zonunda kretase fişleri içinde yaşı senoniyen sonrasına giden granodiorit kayaçların çok yaygın olduğu belirtilmektedir (32).

5.1.1.4. Tarihsel ve Kültürel Değerler

M.Ö. 8. yüzyılda Kimmerlerin ardından da İskitlerin bölgeye geldikleri M.Ö. 650-550 yıllarında Miletlilerin Karadenizde 100'e yakın koloni kurdukları bilinmektedir. M.Ö.

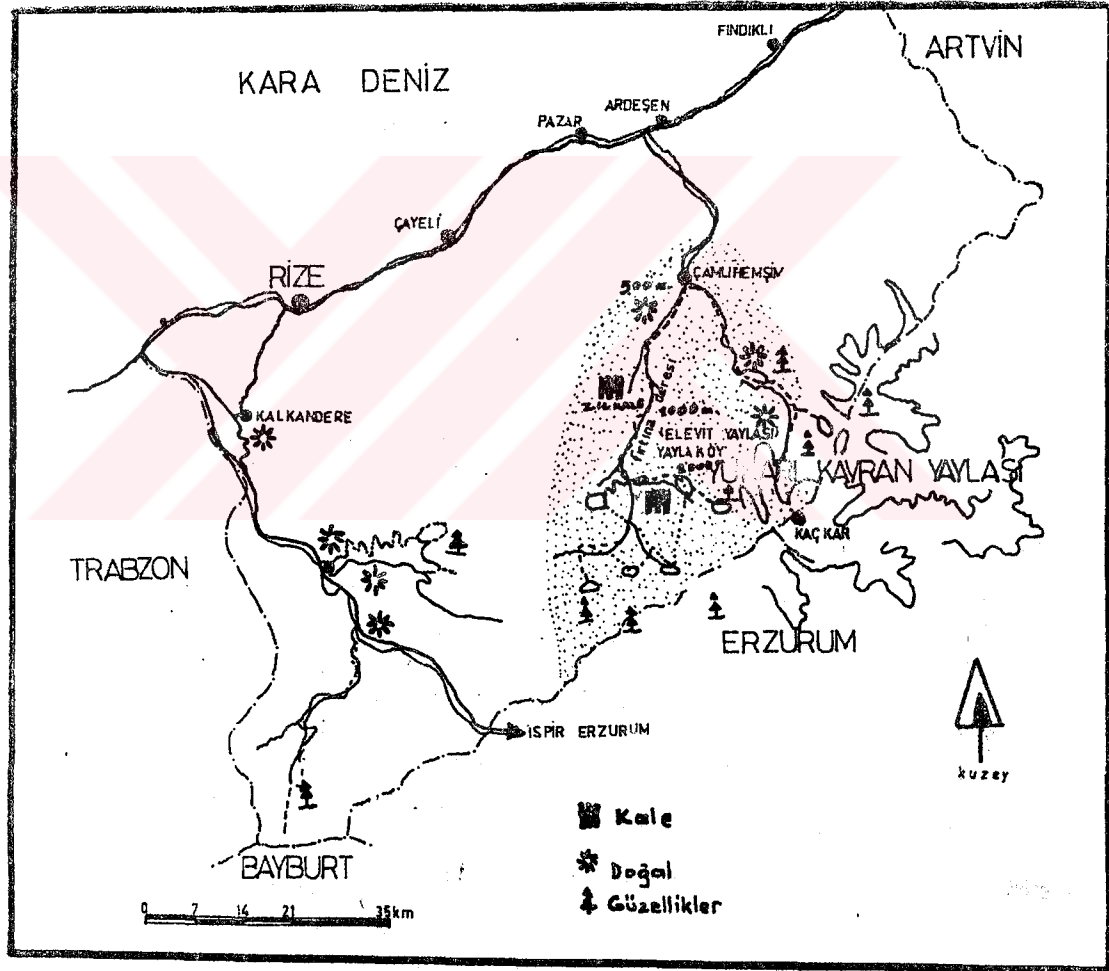
547 yılından sonra Perslerin hakimiyeti görülmektedir (M.S. 395-1204 arasında Bizanslıların, 1204-1461 arasında Trabzon-Rum devletinin hükümdarlığı sürmüştür. 1461 yılında Fatih Sülтан Mehmet'in Trabzon'un fethiyle Doğu Karadeniz Osmanlı topraklarına katılmıştır (33). Tarih boyunca çok farklı kültürlerin etkisinde kalan bölgede çok sayıda kale, manastır, köprü, cami ve konaklar bulunmaktadır.

2.3. Araştırma Alanı (Çamlıhemşin-Elevit Vadisi)'nin Özellikleri

2.3.1. Coğrafi Konum ve Alanın Büyüklüğü

Doğu Karadeniz Bölgesinde Rize ili, Çamlıhemşin ilçesi vadisi ve yaylası $40^{\circ} 42' 17'' - 41^{\circ} 05' 49''$ kuzey enlemleri ile $40^{\circ} 49' 40'' - 41^{\circ} 07' 58''$ doğu boylamları arasındadır. Alanın toplam büyüklüğü 22.000 ha.'dır. Bu alanın 492.5 hektarı ziraat ve iskan sahasıdır (Şekil 6).

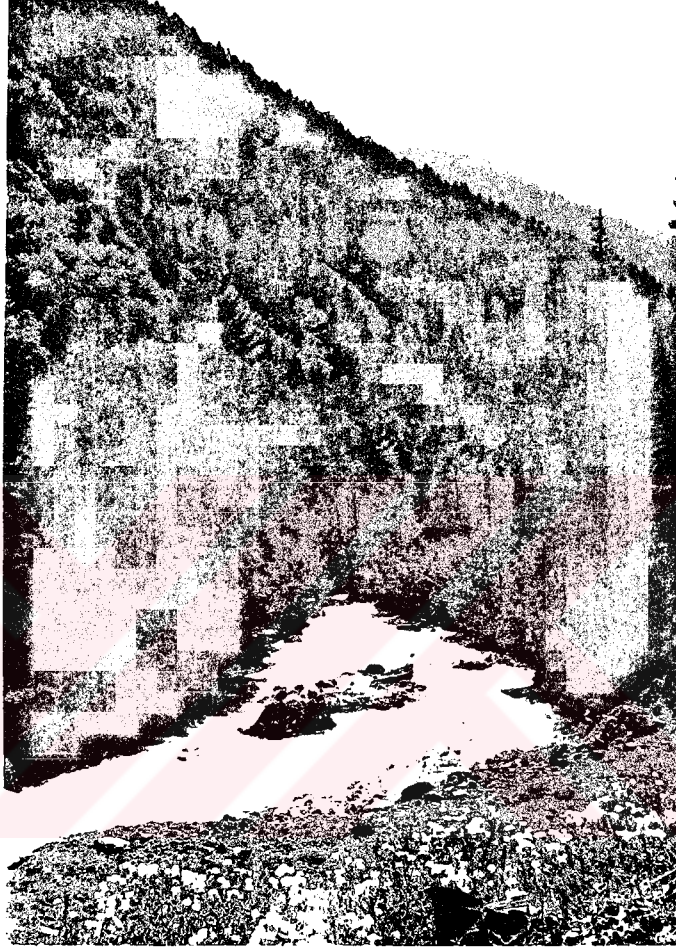

Şekil 6. Araştırma alanının konumu

2.3.2. Ulaşım

Çamlıhemşin-Denizden 22 km, Rize ile merkezinden 69 km uzakta olup Trabzon Havalanından ise 147 km'dir. Çamlıhemşin ilçesi, Pazar, Ardeşen, İspir, İkizdere ve Yusueli il sınırları arasındadır. İlçe merkezinden Çat köyü 18 km, Elevit yaylası ise 29

km'dir. Yol ilçe merkezine kadar asfalt kaplama daha sonraki bölümler ise stabilize dir (Şekil 7).

Şekil 7. Araştırma alanının genel görünüşü

6.3. Nüfus

Çamlıhemşin'in nüfusu 1990 sayımına göre toplam 10.566 dir. İlçe merkezinin nüfusu 2829, bağlı 24 köyün nüfusu ise 7737 dir. Araştırma alanına giren 7 köyün (Çat; 65, Şenyuva;196, Ülkü;246, Yayla;26, Zilkale;62, Şenköy; 31, Meydan;100) nüfusu ise 726dır (34). Buna karşılık aynı kaynak Çamlıhemşin'in 30000 gurbetçisinin olduğunu söylemektedir. Acak nüfusun bu kadar az olmasının nedeni sayım tarihlerinde insanların, sürekli ikamet yerlerine dönmeleridir. Yaz döneminde bu sayının (köylülerin ifadelerine göre) 4-5 kat arttığı söylenmektedir.

6.4. İklim

Araştırma alanına en yakın meteoroloji istasyonu Pazar'da bulunmaktadır. Bölge tipik Karadeniz iklimine sahiptir. Yağış oldukça fazladır. Araştırma alanında kışın bol miktarda kar düşmektedir. Yıllık nisbi nem ortalaması %76 dır. Araştırma alanının en yüksek ortalama sıcaklığı Ağustos ayında ölçülmüş olup bu değer 21.5°C dir. Pazar meteoroloji istasyonu rasat değerleri Tablo 1 de görülmektedir (35).

Tablo 1. Pazar meteoroloji istasyon rasat değerleri (35)

METEOROLOJİK GÖZLEMLER	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	YILLIK
Ortalama Sıcaklık (°C)	6.8	6.8	8.2	11.8	15.9	19.7	21.4	21.5	19.1	15.2	12.1	9.1	14.0
En yüksek Sıcaklık (°C)	20.0	21.0	26.0	33.0	28.8	33.5	33.5	31.4	31.8	27.3	27.4	22.7	33.5
En düşük Sıcaklık (°C)	-5.5	-5.4	-5.4	-1.3	6.0	7.7	11.4	12.0	7.8	3.8	0.6	-6.2	-6.2
Ortalama Nisbi Nem (%)	72	72	76	76	80	77	80	80	78	76	74	71	76
Ortalama Bulutluluk	7.2	6.5	6.9	6.5	6.4	5.8	6.7	6.2	6.3	5.8	6.1	6.8	6.4
Ortalama Yağış	100.3	67.8	85.9	114.4	79.9	130.3	97.6	99.5	138.4	142.5	167.4	149.1	1373.1
Dolu Günler Sayısı	5.7	6.4	2.6	0.8	-	-	-	-	-	-	0.1	1.8	17.6
Karlı Günler Sayısı	2.2	1.0	0.4	0.1	-	-	-	-	-	-	0.1	0.2	4.1
Ortalama Karla Örtülmüş Gün Sayısı	10.5	8.8	2.0	0.5	-	-	-	-	-	-	1.5	2.5	25.6
Ortalama Sisli Günler Sayısı	0.2	-	0.2	1.6	1.8	-	-	-	-	-	-	-	3.9
En Kıvvetli Esen Rüzgar ve Yönü	SW	E	E	E	SW	E	E	N	E	N	S	E	SW-N-S
	8	6	6	6	7	6	5	7	6	8	8	6	8

6.5. Elevation Vadisinin Kaynak Değerleri

6.5.1. Flora Durumu

Elevation Vadisi Euro-Siberian flora bölgesinin Kolchis alt bölümünün en zengin alanlarından biridir. Asıl olarak yapraklı türlerden oluşan bir orman vejetasyonu egemen olup, yükselti ile birlikte iğne yapraklı taksonlarda bu toplama katılmakta ve asıl duruma geçmektedir (Şekil 8).

Şekil 8. Elevation vadisinde yüksekliğe bağlı bitki örtüsü değişimi

Ormanı oluşturan türler ağırlıklı olarak Kızılağaç, Gürgen, Kayın, Kestane, Karaağaç, Ladin ve Ihlamurdur. Alan Orman gülününde optimal yayılış alanına girmektedir.

Rize florasını çalışan Güner ve arkadaşlarından çıkarılan bazı sonuçlara göre çalışma alanına (Elevit Vadisi) düşen deneme parsellerinde 400'ün üzerinde tür ve alt tür sayılmıştır. Bunlardan 11'i bu alanda rastlanan endemik türlerdir (Şekil 9) (30).

Şekil 9. Elevit vadisindeki endemik bitkilerden biri. *Rhamnus imeretinus* Booth. (Çat Mevkii)

Yine aynı kaynağa göre (30) türlerin bölüm ve sınıflara ayrımı şöyledir.

Pteridophyta	% 3.5
Spermatophyta	% 96.5
Gymnospermae	%0.46
Angiospermae	% 96.08
Dicotyledonae	%74.75
Monocotyledonae.....	%21.33

Bu araştırmada toplam 264 endemik tür bulunmuştur. Bunun yanında alanda şenyuva Bölge şefliği 552, 553 ve 579 nolu bölmede toplam 1.5 ha'lık alanda 6.7 ve 8.5 m boyunda 10-18 cm çapında şimşir (*Buxus sempervirens L.*) meşçeresi mevcuttur (36). Bu özelliklere sahip şimşir meşçeresinin mutlaka korunması gerektiği görüşünden hareketle D.K. Ormancılık Araştırma Müdürlüğü uzmanları alanın ön etüt raporunu Tabiatı Koruma Alanı teklifi ile birlikte (1989 yılında) üst kuruma iletmişlerdir (şekil 10). Henüz resmi olarak her hangibir koruma statüsüne alınmayan bu alanın Orman İşletme Müdürlüğü öncülüğünde halkın da katıldığı bir oto-kontrol sistemine sahip olduğu gözlenmiştir. Alanı 1992 yılında ziyaret eden bir grup botanikci-bilim adamı bu alanı Türkiye'nin yegane şimşir ormanı olarak tanımlamışlardır (37). Gene aynı bilim adamları, çalışma alanı içine giren Palovit Deresi mevkiinin anıtsal nitelikte Ladin ağaaları, Türkiye'nin en büyük Porsuk ağacı ve pekçok endemik bitki türünü barındırdığını ve bu bölgenin olduğu gibi korunması gerektiğini bildirmişlerdir.

şekil 10. Kalın çaplı ve boylu şimşir meşçeresi (Elevit Vadisi)

6.5.2. Fauna

Yörede, bozayı, kurt, çakal, tilki, vaşak, yaban domuzu, çengel boynuzlu dağ keçisi, yaban keçisi, karaca, geyik, şahin, atmaca, baykuş vb. yırtıcılar, huş tavuğu, karkas horozu, ur keklik ve kunduz gibi türler dikkati çeker. Ayrıca bol oksijenli berrak ve temiz ırmakları doğal alabalık yönünden zengindir (38). Araştırma alanının doğusundaki alan, Orman Bakanlığınca Çamlıhemşin Kaçkar Av hayvanları Koruma ve Üretim Sahası olarak ayrılmıştır (39).

6.5.3. Topoğrafya

Doğu Karadeniz Bölgesi hareketli bir kıyı topoğrafyası 750-200 m arasında akarsularla yarılmış platolar daha yukarılarda ise buz, kar ve buzullarla kaplı sarp ve yalçın doruklu bir yüksek dağlık yöre görünümü sağlar (40). Araştırma alanının özellikle yüksek (Elevit üstü, Palovit ve Trevit) bölümleri yazarın bu açıklamalarına tam olarak uymakta, çok sayıda buzul göllerinde bu zenginliğe katılmaktadır.

6.5.4. Su Durumu

Türkiye'nin en fazla yağış alan bölgesinde (yaklaşık 2000 mm/yıl) yer alan araştırma bölgesi, yüksek akımlı Elevit ve Trovit Hacıvenak ve Palovit ana derelerinin yanında, onlarca yan dereye ve çok sayıda buzul göllerine sahiptir.

Arazi gözlemlerinden anlaşılacağı üzere su toplama havzasının yüksek bölümleri (1800 m ve sonra) ya çıplak veya çayırliklarla kaplıdır. Bu da yağışın yüzeysel akışa geçerek hızlı akımlı ve bol su verimli bir akarsu ağı meydana getirmiştir.

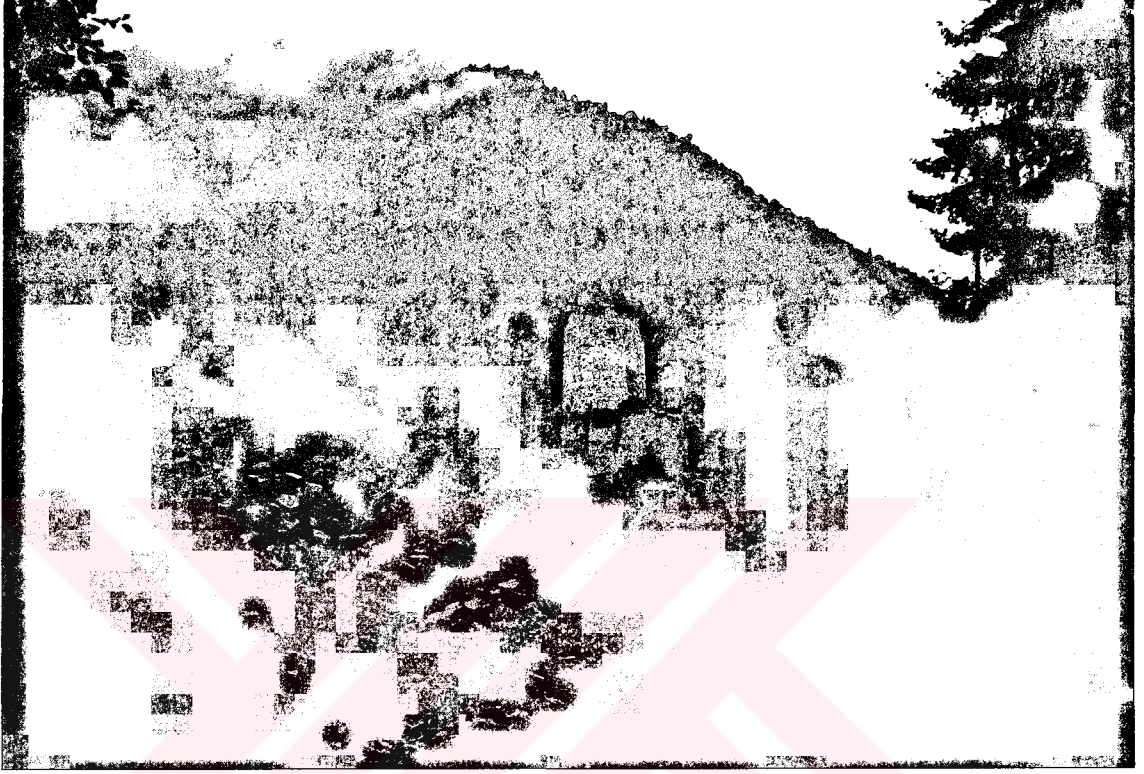
6.5.5. Tarihi ve Kültürel Değerler

6.5.5.1. Tarihi Değerler

1. Zil Kale

Bölgenin en dikkate değer eserlerinden birisidir. İlçe merkezinin 15 km güneyinde, Fırtına Deresi'nin batı yamaçları üzerinde kurulmuştur. Kalenin üzerinde inşa edildiği sarp kaya kütleleri denizden 750 metre dere yatağından yaklaşık 100 metre yüksekliktedir (33). Bir başka kaynak dereden yüksekliği 180 m olarak bildirmektedir (41).

Kalenin planı muntazam değildir. Duvarlarda yine düzensiz olarak moloz taşlar kullanılmıştır. Bazı kısımlarda balıksırtı duvar tekniği uygulanmıştır. (Şekil 11).

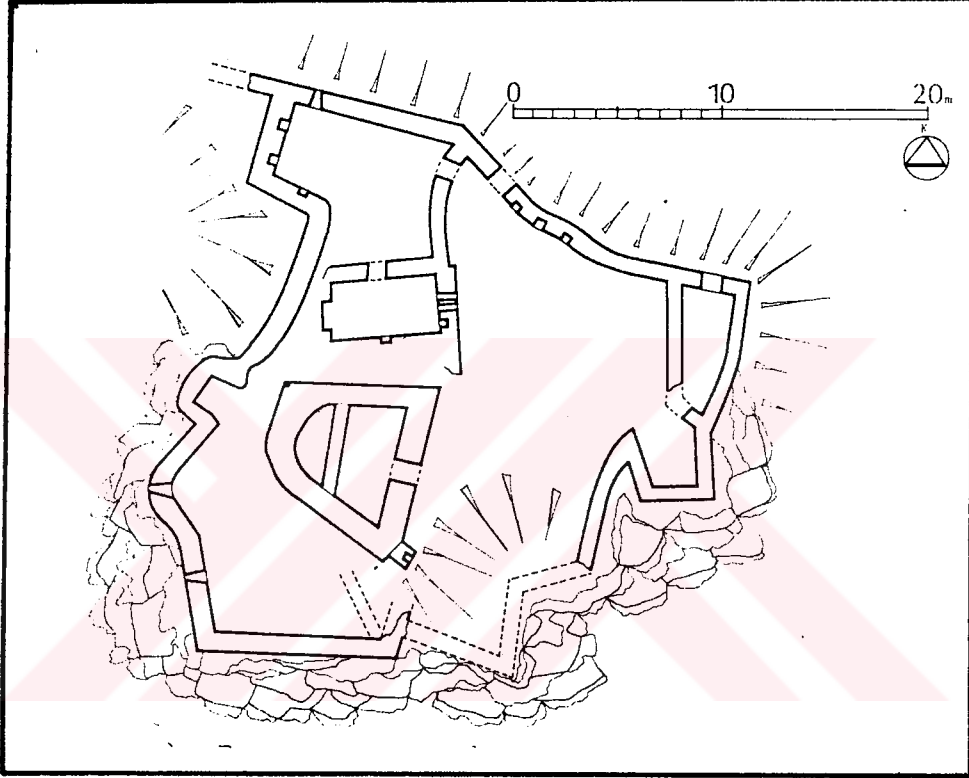
Şekil 11. Bir Ortaçağ kalesi olan Zilkale'nin görünüşü

Kale; dış surlar, orta surlar ve iç kaleden meydana gelmektedir ve doğal bir kaya kütlesi üzerine kurulmuştur. Dış kalenin kapısına kuzeybatı yönündeki patika bir yolla ulaşılır. Bir teras yardımıyla orta surlar seviyesine çıkılır. Buradan ikinci bir kapı yardımıyla kale içerisine girilir (33).

Orta kale içerisinde üç önemli yapı bulunmaktadır. Bunlardan kuzeydeki yamuk planlıdır. Bu yapı muhafızların barınma yeri olmalıdır. Ahşap giriş izleri yapının iki katlı olarak değerlendirildiğini gösterir. Yanındaki dikdörtgen planlı yapının batı duvarındaki kare biçimli nişten dolayı şapel olduğu ihtimaline yer verilmiştir. Kemerli kapısı, taş dolap ve ocakları olan bu yapı da ikamet için kullanılmış olmalıdır. En önemli yapı olan kulenin duvar kalınlığı 2 metredir. Dört katlı olduğu duvardaki hatlı izleri ve giriş deliklerinden anlaşılmaktadır. İçerisinde ince bir bölüntü duvarı ve dolgu toprak vardır. Duvarlar üzerinde doğu (vadi, manzara) yönünde kemerli pencereler, diğer taraflarda mazgal delikleri bulunmaktadır. Kulenin üstünün dendanlı (çıkıntılı) bir teras şeklinde olduğu

belirlenmiştir. Duvarlar içerisinde dikey uzanan boru yuvaları belki de kapanmış sarnıçlara su akıtıyordu (33) (Şekil 12).

İç kale olarak güneydeki duvarlarla çevrili alan tanımlanmıştır. Burada batı tarafta dikdörtgen planlı bir burç bulunmaktadır. İç kalede bu kule yakınındaki yıkıntılar ve kaçak kazı yerlerden iki el topu bulunarak Trabzon Müzesi'ne getirilmiştir.

Şekil 12. Zilkalenin planı (33)

Kalenin kesin yapılış tarihini belirtecek veriler yoktur. Mimari unsurlar da buna imkan vermez. A. Bryer kalenin Trabzon Komnenosları zamanında mahalli derebeyleri tarafından yapılmış olabileceğini belirtir (14-15. yüzyıl) S. Eyice bu tarihlendirmeye katılırken "Kalenin ilk sahipleri hakkında bir şey söylenemez" demektedir (33). Bu konuda Sinclair, kalenin ortaçağa veya Osmanlı periyoduna ait olduğunu bildirmektedir (41).

Bölgenin ilk çağları olduğu gibi orta çağ tarihi de karanlıktır. Hemşin yöresinin İlhanlı, Karakoyunlu, Akkoyunlu zamanlarında tam olarak mı kısmen mi fethedildiğini bilmiyoruz. Belki de Bayburt ve İspir'deki Türk beyleri Varoş Kale, Zil Kale, Cihar ve Pazar Kız Kalesi ile denize ulaşan önemli bir ortaçağ kervan yolu üzerinde askeri bir kontrol kurmuşlardı ve bu yolla sahile ulaşmak istiyorlardı. Osmanlıların bölgeyi fethinden sonra kale kullanılmaya devam etmiştir. 16. yüzyıl başlarında hazırlanan tahrir defterinde kalenin adı Kale-i Zir (Aşağı Kale) olarak geçmektedir (33).

Kalede Bulunan El Topları:Kalede bulunan iki el topu* 1979 yılında Trabzon Müzesi'ne 440 (79-1-1) ve 441 (79-1-2) ile envantere kayıt edilmiştir. Birbirinin benzeri olan bu eserlerin ana özellikleri şöyle özetlenebilir : Pirinçten döküm olarak yapılmışlardır. Uzunlukları 26cm dir. Namlu iç çapları 4-4.5cm dir.Gövde üzerinde arkada ateşleme deliği bulunmaktadır. 441 nolu topun gövdesi ve namlusu üzerinde yedi süs halkası bulunmaktadır (33).

Bu toplar Osmanlı dönemine tarihlendirilmektedir.

2. Şenköy Camii (33)

Son derece meyilli bir arazide yapılmıştır. İki katlı bir çamidir. Zemin kat taş duvarlı, esas kat bütünüyle ahşaptır. Geniş saçaklı olan caminin dört omuzlu kiremit kaplı bir çatısı vardır (Şekil 13).

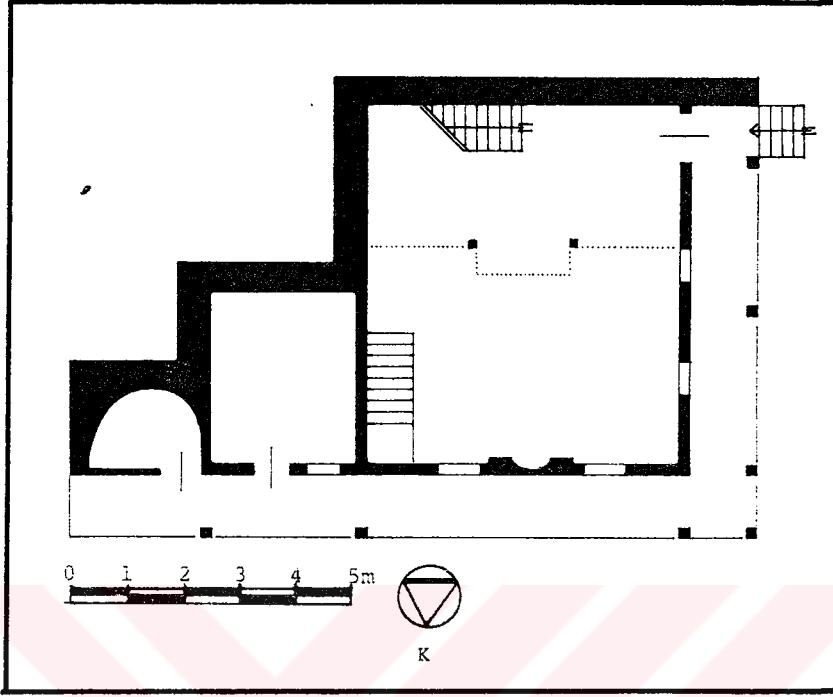
Yaklaşık olarak 6.5x5.5 m ebatındaki caminin zemin katı zamanında medrese-mektep olarak kullanılıyordu. Bukısımda eksik bir ocak bulunmaktadır. Harim katının kuzeyi dik araziye tesadüf ettiği için giriş mahalli yapılamamıştır. Bu görevi doğu ve güney yöndeki "hayat" karşılar. Caminin batı bitişiğinde bir hoca odası ve bir banyo hücresi bulunmaktadır.

Camide harim kısmı kuzey bölüme yerleştirilmiş U planlı bir mahfile sahiptir. Mahfilden cephede çıkma yapan ezanlığa geçilir.

Ahşap süsleme sadece mahfil korkuluğunda ve minberde görülür. Nakış ve kalemişi süslemeler sadedir. Cami H. 1318/M.1990 yılında köy halkı tarafından yapılmıştır.

---

* Toplar, Ayasofya müzesi deposunda muhafaza edilmektedir. Oradan çıkartılması Bakanlık iznine bağlı olduğu için topların fotoğrafı çekilememiştir.

Şekil 13. Şenköy camii planı (33)

3. Yolkıy Köyü Camii (33)

Bu köyde konut mimarisinin çok güzel örnekleri görülür. Arazinin eğimli olmasına rağmen yerleşim sağlanmıştır. Cami böyle bir arazide ve düzlüğün kenarında inşa edilmiştir.

Cami giriş bölümü ve harim kısmından ibaret, taş duvarlı kırma çatılı bir yapıdır. H. 1330/M.1911 yılında köy halkı tarafından inşa edilmiştir.

Çaminin içerisindeki süsleme, dönemin kalemşi süslemelerinin stilize ve yalın örnekleridir. Caminin minberi ahşap olup, süsleme bakımından sadedir. Yenilenen mahfilin iki sütunundan batıdaki süslemelidir (Gövdesi burmalı, başlık akantus yapraklı, yastıkta ise yapraklar arasında maşallah yazısıdır). Camide çok değerli el yazma levhalar bulunmaktadır. Bir kısmı caminin çatısına saklanmıştır.

4. Şenyuva Güney Mahalle Camii (33)

Eğimli bir arazide kurulmuş, iki katlı, kesme taş duvarlı, kırma çatılı bir yapıdır. 19. yüzyılın sonlarında yapılmıştır.

Zemin kat medresdir ve ahşap olarak bölüntülere sahiptir. Harim kısmına batı tarafındaki kapıdan girilir. Girişin üzerinde ahşap mahfil yer alır.

Cami süsleme bakımından zengin değildir. Kesin yapılış tarihini bilmiyoruz. Batı tarafındaki çeşme üzerinde H.1309/M.1891 tarihi okunmaktadır (Eser Ali Efendi Zade Mehmet Emin 1309). Cami de bu yıllarda yapılmış olmalıdır.

5. Şenyuva Köprüsü

Eski adıyla Cinciva Köprüsü bölgenin yaygın taş köprülerinden birisidir. Tek bir kemerle Fırtına Deresi geçilmiştir. Ayrıca korkuluk duvarı tamir edilerek üzerine demir bir kısım ilave edilmiştir.

Köyün yaşlı kişileri köprünün 1699 tarihli bir kitabesinin 1946 yılındaki selde kaybolduğunu söylüyorlar. Eğer bu doğru ise yapı bölgenin en eski köprülerinden birisidir (Şekil 14).

Şekil 14. Şenyuva Köprüsü (Yapım tarihi ; 1699.)

Batı ayağının menba yönünden bir koruma duvarı bulunmaktadır. Kuzeybatı tarafında ise eski bir mezarlık vardır. Bu mezarlıkta sanat değeri yüksek eksik mezar taşları bulunmaktadır.

6. Ülküköy Koç Heykeli (33)

Bu heykel 3 parça halinde (kırık) bulunmuştur. Yaklaşık 1.30 m uzunluğunda 45 cm yüksekliğindedir.

At koyun ve koç heykelleri Orta Asya kaynaklıdır. İslam öncesi dönemde Türkler tarafından mezartası olarak kullanılmıştır. Bu gelenek İslami dönemde de devam etmiştir.

Tüm bunların yanısıra araştırma alanı civarında önemli tarihi eserlerde mevcuttur: Bunlar; Zilkaleye 28 km uzaklıktaki Kale-i Bala (Yukarı Kale-Varoş Kale-14-15. yy). Aşağı Çamlıca köyü camii, Yolkiyü Köyü camii, Köprüköy köprüsü, Aşağı camlıca koç heykeli ve pekçok muhteşem taş ve ahşap konak. Ayrıca Elevit Deresi üzerinde Şenyuva Köprüsü dışında 3 adet daha taş-kemer köprü mevcuttur (Şekil 15). Fırtına Deresi boyunca da 10 adet tarihi taşköprü vardır.

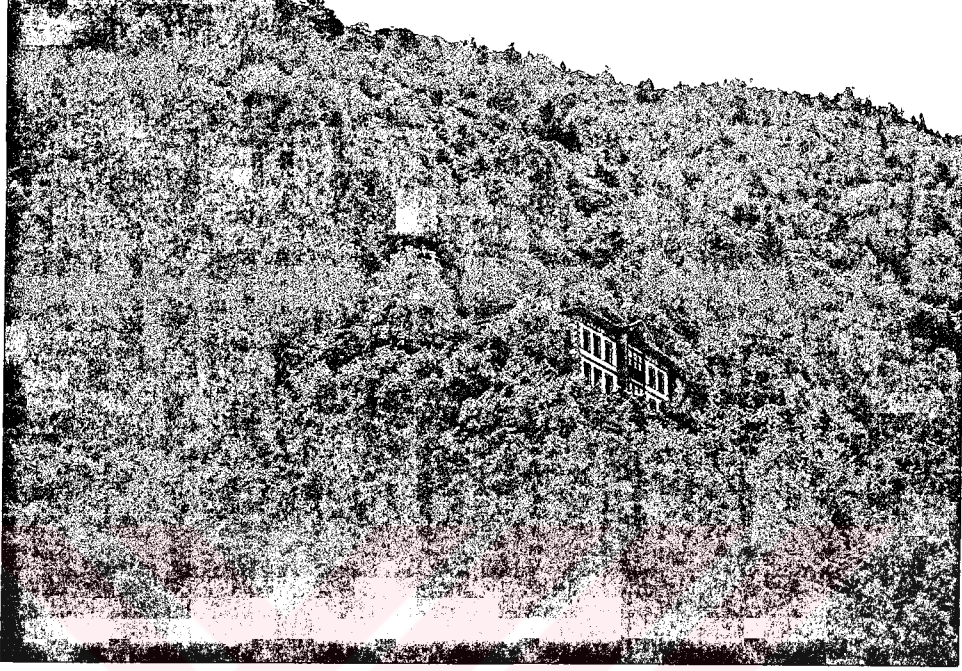
Şekil 15. Doğayla mükemmel bir bütünlük oluşturan Elevit Deresi üzerindeki tarihi bir taş köprü

Çamlıhemşin ve civar yerleşimlerde bulunan konakların en büyük özelliği taş malzeme kullanılarak yapılması ve bu malzemenin iç mekanda yerini tamamen ahşaba bırakmasıdır.

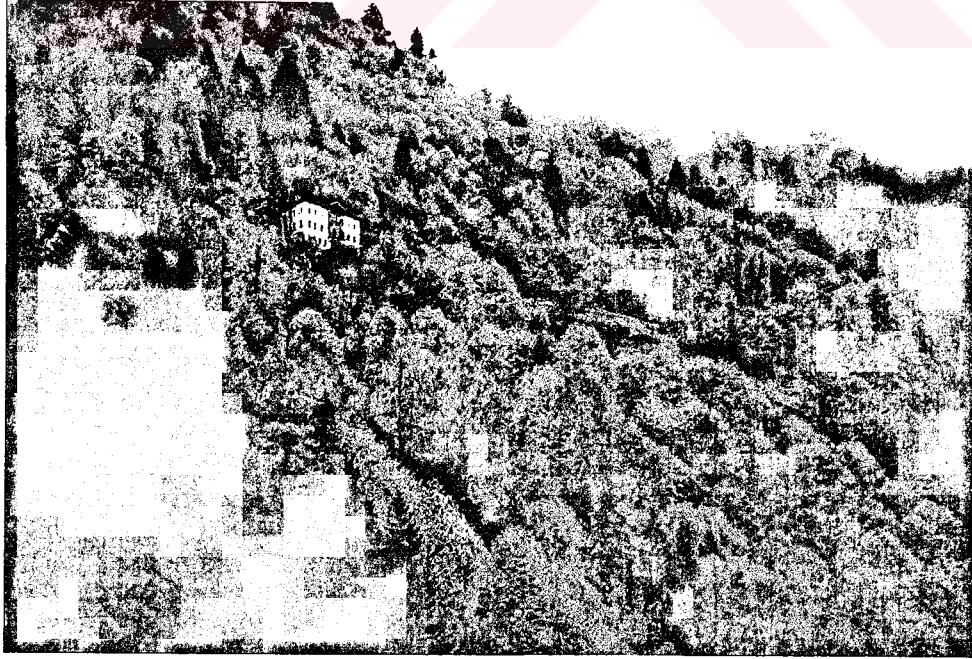
Bazı konaklarda dış cephede alt katta tamamen taş kullanılıp üzerine dolma taş tekniği ile ahşap-taş kombinasyonu oturtulmuş, kimi konaklarda da üst katlar boğaz geçme tekniği ile tamamen ahşaptan yapılmıştır. Ancak mutfak bölümleri kemerli taş ocaklarda oluşurken büyük konaklarda her odada ayrıca çok güzel taş şömineler görülmüştür. Böyle

büyük konakların alt katında ise çok güzel dizayn edilmiş at ve inek ahırları vardır. Bu bölümlerin tavanı ve duvarları genelde tuğla işlemeli olarak saptanmıştır (Şekil 16 a,b).

Şekil 16 a. Çamlıhemşin çıkışında alt katı at ve inek ahır üst katta her odasında şömine bulunan 120 yıllık tarihi bir konak (Haziran 1994)

Şekil 16 b. Çamlıhemşin çıkışında Alt katı at ve inek ahır üst katta her odasında şömine bulunan 120 yıllık tarihi bir konak (13 Kasım 1994)

Şekil 17. Çamlıhemşin civarındaki taş ve ahşap konaklar

6.5.5.2. Kültürel Değerler

6.5.5.2.1. Folklor

a) **Düğün:** Hemşin'de evlenmeler geleneksel usullere göre, yani görücü usulde yapılır. Genelde bu alışkanlığın sürdüğünü söylemek yanlış olmaz. Düğünler üç gün üç gece ve yemekli olup tulum eşliğinde horonlar oynamak Hemşin halkının şehir düğünlerinde bile vazgeçmediği bir alışkanlığıdır. Düğünden önce Kına Gecesi alışkanlığı halen sürmektedir. Başlık alışkanlığı ise yoktur.

b) **Yaylacılık:** Tüm Karadeniz insanı gibi Hemşin halkının'da yaylaya olan sevdası hala sürmektedir. Ancak çay bitkisinin yaygınlaşması yayla kültürü ve geleneklerine darbe vurmuştur.

Elevit yaylasında konuştuğumuz halkın tamamına yakını uzak kentlerden (İstanbul-İzmir, vb) sadece yaylada 2-3 ay yaşamak için gelmektedirler. Eskiden hayvancılık için yapılan yaylacılık hareketleri artık çoğunlukla eskiye özlemin giderildiği-yeşil tatil-beldesi konumuna gelmiştir. Bunun yanında, yakın köylerde oturan vatandaşların da, eskiden olduğu kadar olmasa da, hayvancılık için yaylalara göçleri sürmektedir. Çamlıhemşin

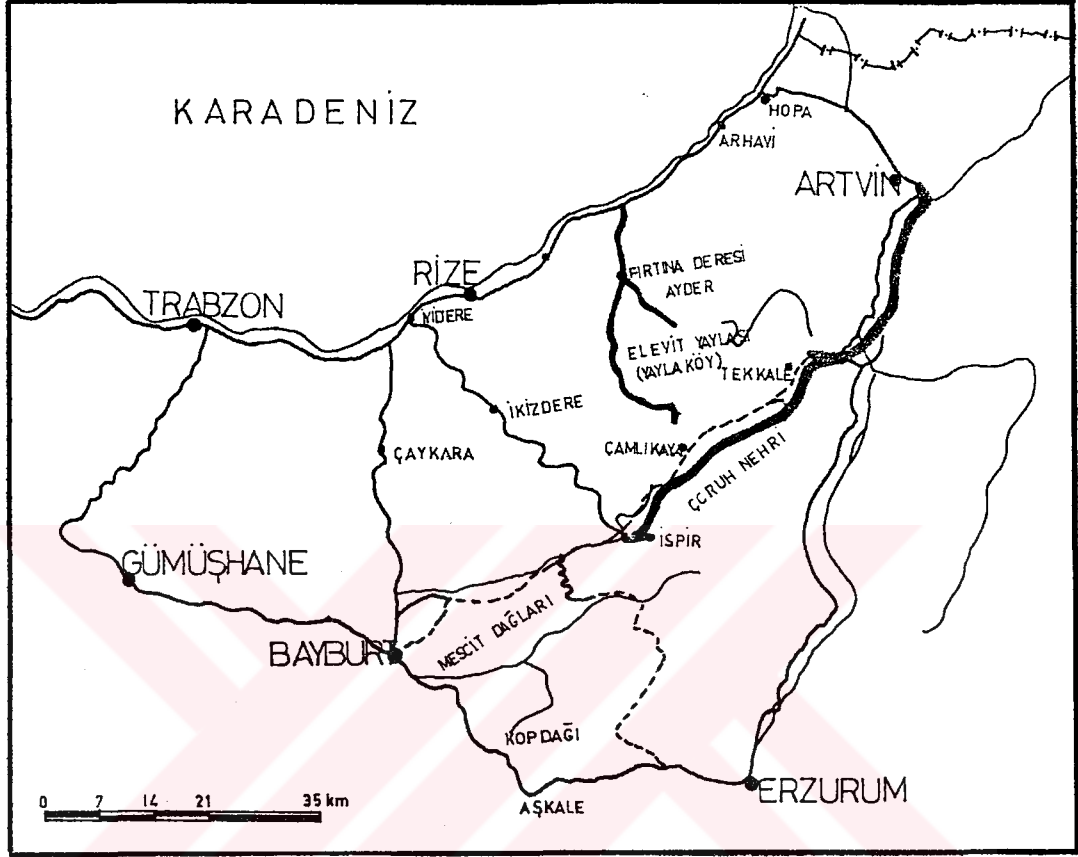
yöresinde Haziran-Ekim ayları arasında yapılan yaylacılık etkinlikleri Trabzon yaylalarında olduğu gibi özel toplu yayla eğlencelerine pek az sahne olmaktadır. Başta Amlakit yaylasında olmak üzere çok az yaylada şenlik yapılmaktadır. Ancak yayla konaklarında her akşam misafirler için mutlaka tulumlu eğlenceler yapılmaktadır. Bu bölge halkının yayla turizmi veya diğer alternatif turizm etkinlikleri için gelen yerli ve yabancı turistlere davranışları izlendiğinde, çok bölgenin aksine son derece gelişmiş bir turizm bilincine sahip oldukları görülmektedir. Halk turizm ve yayla ile ormanlarının değerini de algılamış durumdadır.

c) Halk Oyunları: En bilinen oyunları tulum eşliğinde oynanan "horon" değişik figür ve ezgiler açısından zengindir. Her küçük yerleşim birimi kendine özgü oyun geliştirmiş ve herkese mal olmuştur. Sayıları bilinmeyen oyun türlerinden birkaçının adı genelde yer ve kişi adlarıyla anılırlar. Horon, tulumun çağırma havası ile oyuncuların toplanıp el ele tutuşmasıyla başlar. Başlangıçta yavaş olan tempo, giderek yükselir ve yorulma noktasında yani en hızlı temposunda yavaşlamaya başlar ve atmalı türkülü bir şekilde döner. Tempo belli bir dinlenmeden sonra tekrar hızlanır (38).

Çamlıhemşin kültüründe giyimin (özellikle bayanlarda) çok önemi vardır. Başlarında "puşi" ve çemberi, kadife "fogası"sı, üzerine kuşağı ve "kokneçi" ayaklarına renkli-desenli çorapları ile genç kız ve kadınlar zengin bir renk çümbüşü oluştururlar.

6.5.5.2.2. Rekreatyonel Değerler

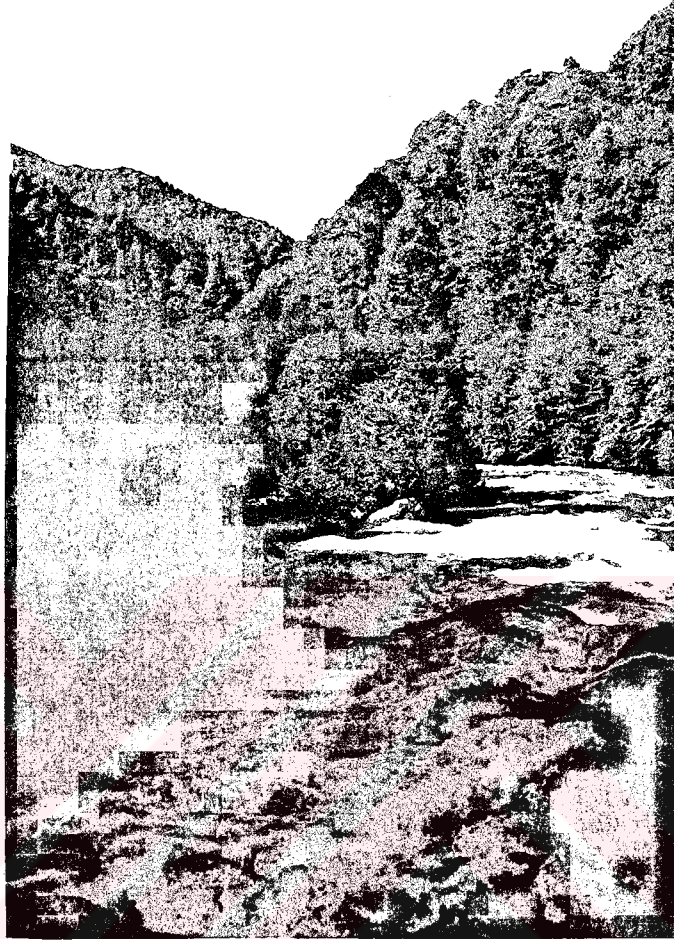
Trekking: Son yıllarda kıyı turizmi ve onun yoğun aktiviteye karşın gelişen alternatif turizm olgusunun en ilgi çeken etkinliklerinden biri trekking dir. Doğa yürüşü olarak ifade edebileceğimiz trekking için tüm Kaçkar altı ve Doğu Karadenizin pek çok bölgesi çok uygun parkurlar içermektedir. Trekking parkuru olarak kullanılacak yollar, vadi başlangıcı ve doğayla iç içe olan Şenyuva`dan başlayarak Zilkale-Çat-Elevit yaylası rotasını izler. Bu stabilize yol başlangıç için fazla eğimli olmaması ve doğanın tüm güzelliğini yakından görebilme şansı vermesi bakımından tercih edilmektedir. Çat veya Elevit yaylasında konaklama imkanları mevcuttur. Araştırma alanındaki Elevit yaylasından Trovit veya Hacıvonak yaylalarına yürüyüş mümkün olduğu gibi Trovit-Palovit yolu izlenerek- Kaçkarların altındaki son yayla olan yukarı Kavron'a ulaşılabilir. Yolculuğun hedefine göre buradan yukarıya doğru önce Öküzüzü ve ardından Kaçkar`lara ulaşmak olasıdır. Ancak Yukarı Kavrondan aşağı dönülerek Yukarı Çaymakçur veya Aşağı Çaymakçur ile Aşağı Kavron Yaylası ve Beştaş Yaylası yoluyla Ayder'e gidilebilir. Tüm bu çıkışlar için istenirse araziyi iyi tanıyan yöresel rehberler de bulunabilmektedir.

Şekil 18. Çoruh, Elevit ve Fırtına Deresi rafting ve kano parkuru

Kanoculuk: Fırtına deresini oluşturan Ayder Deresi ve Elevit Deresi parkurları yüksek akımlı suları nedeniyle bu spora çok uygun durumdadır. Parkur, istenirse tüm fırtına deresi boyunca da rafting'e izin verecek yapıdadır. Özellikle Zil Kalesinin bulunduğu kanyon hem yoldan uzak olması hem parkurun uzunluğu nedeniyle en uygun bölümdür. (Şekil 18).

Sportif Balıkçılık: Doğu Karadeniz'in bir çok akarsuyu gibi Çamlıhemşin yöresindeki tüm dereler doğal alabalığın en çok bulunduğu bölgelerdir. (Şekil 19).

Şekil 19. Kano ve sportif balıkçılığa uygun Elevit Irmağı

Foto - Safari: Araştırma alanı ve bulunduğu bölge ile Kaçkar dağları fotoğrafla ilgilenenler için olağanüstü görüntülerle doludur. Alan, aşağı bölümlerindeki akarsu ve bitki örtüsü ve tarihi yapılarıyla, Alpin zonu üzerinde ise yaylalar, ilginç jeomorfolojik oluşumlar ve şelaleler buzul ve buzul gölleri ile bu konuda büyük bir potansiyele sahiptir (Şekil 20 ve 21).

Şekil 20. Elevit Vadisinin yan vadilerinden bir görünüş

Delta-Plan Uçuşu: Karadeniz kıyılarında itibaren yükselmeye başlayan Kaçkar Dağları kıyıda 40-50 km içerde yaklaşık 4000 metre yüksekliğe ulaşır. Bu alanın özellikle kuzey bölümleri daha dik ve derin vadilerle yarılmış durumdadır.

Ülkemiz için oldukça yeni sayılabilecek bir spor dalı olan delpolan için bu bölge çok uygun bir coğrafya arzeder.

Şekil 21. Elevit Vadisi'nin her an karşılaşılan değişik manzaralarından biri

Avusturya'lı bir delteplan uçucusunun 6 yıl önce Şal Yaylası'ndan şenyuva vadi tabanına 1700 m kot farkı ile 8 km'lik başarılı bir uçuş yaptığı bilinmektedir. Bu uçucunun izlenimleri de alanın deltaplan uçuşu için uygun olduğu nedeniyle çok olumludur (42).

Kayak: Kış sporları bakımından Doğu Karadeniz Bölgesi büyük bir potansiyele sahiptir. İlk olarak Trabzon'a 70 km uzaklıkta bulunan Zigana Geçidi'nin üzerinde Gümüşhane'ye bağlı bir kayak merkezi açılmıştır .

Ülker, İ. Rize Ayder ve Kavran yaylalarının uzman kişilerce kış sporlarına uygunluğunun araştırılması gerektiğini bildirmektedir (40).

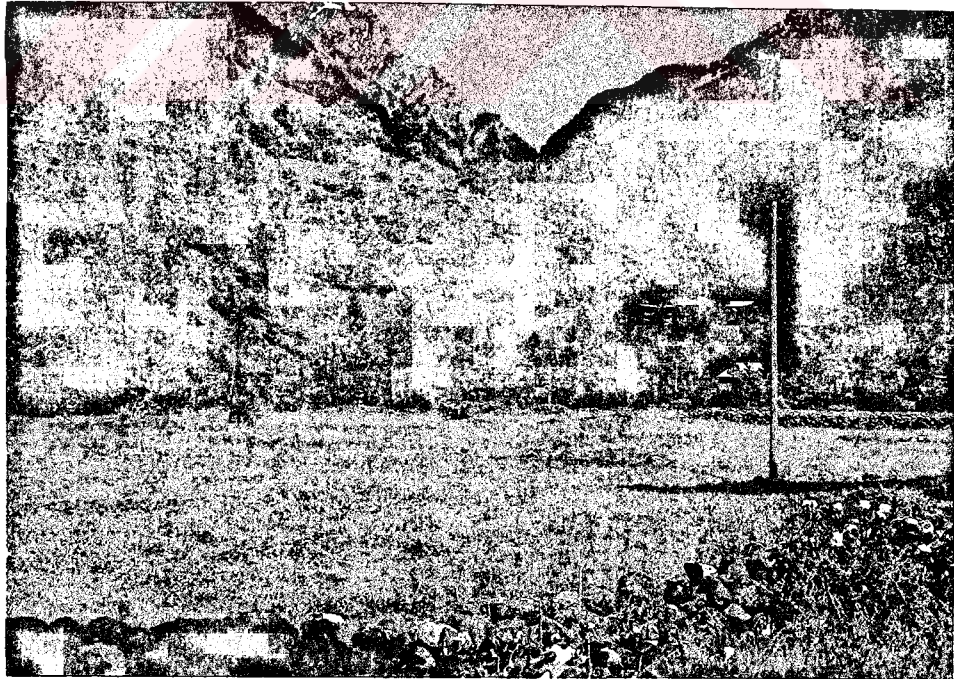

Güney ise "Barok işlemeli Hemşin Topoğrafyası, yapay engellerle bozulmamış ve her türlü ski disiplinine uygun bir doğal pist görünümündedir" demekte ve 1986 yılında bir Fransız grubunun ilk kez kayaklı Kaçkar zirve çıkışı gerçekleştirdiğini bildirmektedir (42).

Piknik Olanakları: Araştırma alanına Şenyuva Köyü girişinden itibaren yol boyunca dere kenarlarında doğayla iç içe günübirlik piknik ihtiyacını giderecek alanlar mevcuttur. Bu tip alanlar çeşitli genişliklerde, çok sayıda ve Elevit Yaylası'na kadar dağılmış durumdadır.

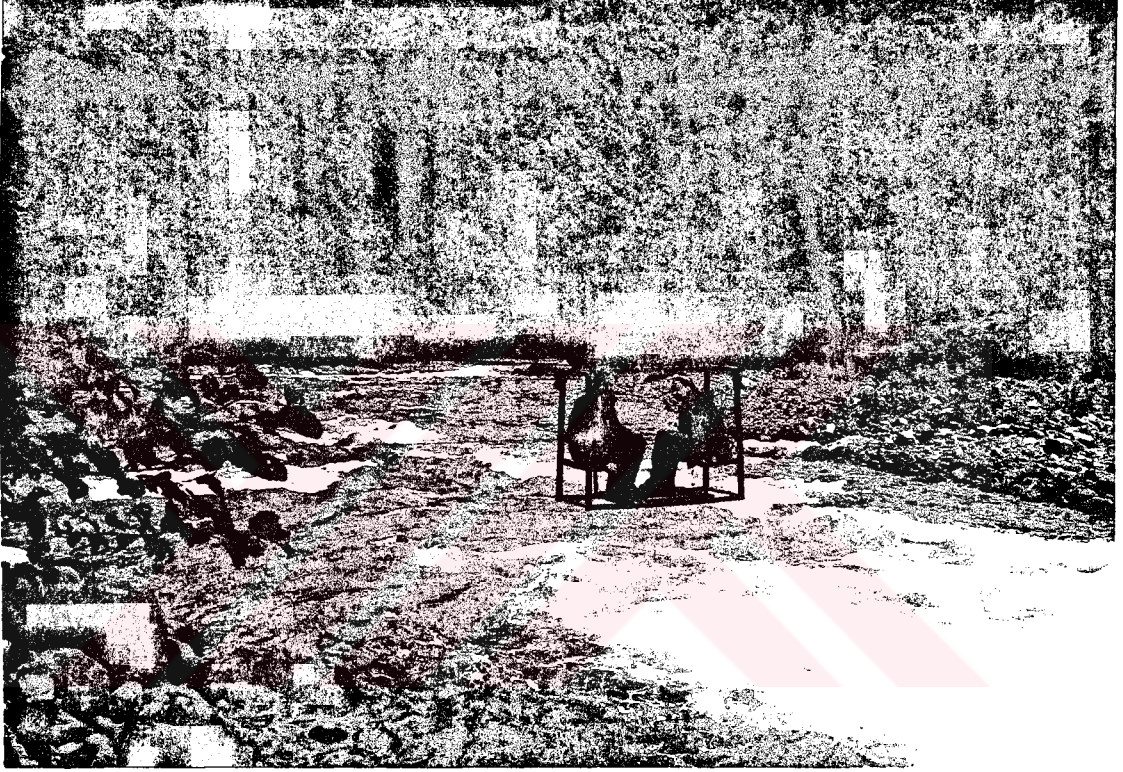
Bunlardan bazıları şunlardır.

- 1- Şenyuva köyünden 1600 m sonraki piknik alanı.
- 2- Ülkü köyü yakınındaki piknik alanı.
- 3- Koruma altındaki Şimşir meşçeresi yakınındaki piknik alanı (yaklaşık 1.5 ha).
- 4- Zilkaleden 9500 m ileride bulunan piknik alanı (yaklaşık 1 ha).
- 5- Çat mevki piknik alanı (yerleşim yanı)(yaklaşık 3-4 ha) (Şekil 22).

Şekil 22. Çat mevkiindeki potansiyel piknik alanı

Bunlarla birlikte, yukarıda da konusu geçtiği üzere bu güzergahta özellikle Şenyuva ve Çat'ta geceleme olanakları da mevcuttur. Özellikle Şenyuva'da kurulmuş olan bu bungalow tipi tatil evleri yerli ve yabancı turistlerin hem mevkii hem de hizmeti ile dikkatini çekmektedir. Bu pansiyon derenin diğer tarafındadır ve ana yoldan yaya olarak Şenyuva tarihi köprüsüyle ulaşılabilir. Ancak, basit bir havai hat, kısa yoldan geçiş için büyük ilgi görmektedir (Şekil 23).

Şekil 23. Turistlerin büyük ilgisini çeken basit havai hat

Alanın Diğer Korunan Sahalara Uzaklığı; Çamlıhemşin'den ayrılan iki yolun biri Elevit Vadisi'ne diğeri ise Ayder'e gitmektedir. Bu noktadan Ayder'e mesafe yaklaşık 15 km dir ve yol asfalt kaplamadır. Ayder olağanüstü güzel doğası yayla evleri ve kaplıcası nedeniyle doğal sit alanı ilan edilmiştir. Ayder'de bulunan kaplıca için özel idare tarafından yaptırılan ve 1992'de hizmete giren kaplıca tesisleri havuz ve özel banyo tesisleri ile birlikte 2000 kişi/gün kapasitelidir ve termal turizme hizmet verebilecek kapasitededir. 260 m derinden çıkarılan 47°C'lık suyun özellikle mide-ülser, deri hastalıkları ve alerjelerde etkili olduğu söylenmektedir (43). Bölgeye gelen insanların Ayder ve Elevit'te yeşil turizmle termal turizm olanaklarından aynı anda faydalanmaları mümkündür.

Bunun yanında amlıhemşin-Kaçkar Av Hayvanları Koruma ve Üretme Sahası bölgede korunan bir başka alandır (39):

Ayrıca araştırma alanına yakın (5-10 km) ve Kaçkarlara Kuzeyden çıkıştaki en yakın yerleşim yeri olan yukarı Kavran yaylası Turizm Bakanlığı tarafından Turizm merkezi ilan edilmiştir. Bakanlık bu alanda öncü örnek olarak bir günöbirlik tesis projesi geliştirmiş olup, bu proje, Yukarı Kavran Yaylası çevre imar planı kararları doğrultusunda hazırlanmıştır. Buna göre restroan 70 kişilik olup 30 kişilik kısmı kapalı, diğerk kısmı ise açık ve pergolelidir. Ayrıca büfe, otopark, WC ve çocuk oyun alanları da mevcuttur (44). Ancak Yukarı Kavran ve benzeri yaylaların mutlaka otantik durumuyla kullanılması gerekmektedir. Sadece WC'lerde yapılabilecek küçük bir düzeltme ile bütün yayla evleri kullanılabilir durumdadır. Böylece, bu bölgelerde restaurant, otopark, çocuk oyun alanları gibi 1800 m'lerde gereksiz, doğayla uyum sağlamayan ve ancak bölge dışı sermaye gerektiren yapılara da gerek kalmayacaktır. Alternatif turizm faaliyetlerinde yerli halkın, turizmin ana sermayesi olan doğanın korunmasında böylece çok daha duyarlı davranışı söz konusu olacaktır.

2.4. Milli Park Değerlendirme Yöntemi

Bu çalışmada, Gülez tarafından geliştirilen ve uluslararası literatüre sunulan bir yöntem (45) çok az değişikliğe uğratılarak araştırma alanına uygulanmıştır.

2.4.1. Yöntemin Dayandığı Temel İlkeler

Gülez tarafından geliştirilen bu yöntem, bir alanın milli park olabilirliğini saptamayı amaçlamaktadır. Yöntemi özünü oluşturan ve birçok kriterin yüzdesini içeren bir Milli Park Değerlendirme Formu (MPDF) geliştirilmiştir (Tablo 2). Bu form, milli parkın uluslararası kriterleriyle uyumlu olarak, aday milli parkın doğal, kültürel ve rekreasyonel kaynak değerleri ve bunlara verilen maksimum puanları gösterir. Bu formun hazırlanmasına dayanak olan ilkeler şunlardır:

1- Aday milli parkın içerdiği kaynak (doğal, kültürel ve rekreasyonel) değerlerine en fazla (maksimum) 80 puan, kaynak değerlerinin ulusal ve uluslararası niteliğine göre de ayrıca maksimum 20 puan verilmektedir. Böylece aday milli park alanının alabileceği puanların toplamı kurumsal olarak en çok 100 olacağından, alana takdir edilecek puanların toplamı da alanın milli park olabilirliğini yüzde (%) olarak verecektir.

2- Aday milli park alanının doğal kaynaklar olarak, alanın milli park olmasına dayanak olacak önemde fiziksel ya da biyolojik alt gruplarda gösterilen kaynaklardan bir veya birkaçını içermemesi durumunda, olmayan alt grubun puanı (15 puan) diğer alt grubun puanına eklenir. Örneğin fiziksel kaynak değerleri yoksa, biyolojik kaynak alt grubu 30 puan üzerinden değerlendirmeye alınır ya da tersi olur. Aynı şekilde, aday milli park alanının kültürel kaynaklar olarak, alanın milli park olmasına dayanak olacak önemde tarihsel ve arkeolojik ya da diğer kültürel kaynaklar alt gruplarını içermemesi durumunda, olmayan alt grubun puanı (10 puan) diğer alt grubun puanına eklenir ve böylece bu alt grup 20 maksimum puan üzerinden değerlendirmeye katılır.

3- Aday milli park alanında, alınan milli park olmasına dayanak olacak önemde doğal kaynak ya da kültürel kaynak bulunmayabilir. Örneğin kültürel kaynak değerleri bulunmaması durumunda; kültürel kaynak değerlerinin toplam puanı (20 puan), doğal kaynak grubunun fiziksel ve biyolojik kaynak alt gruplarına eşit olarak (10 ar puan) eklenir. Böylece bu alt gruplar 15 yerine maksimum 25 er puan üzerinden değerlendirmeye alınmış olurlar. Bunun karşıtı olarak, alanın milli park olmasına dayanak olacak düzeyde doğal kaynak olmaması durumunda; doğal kaynak grubunda yer alan fiziksel ve biyolojik kaynak değerleri alt gruplarının toplam puanları (30 puan), kültürel kaynak değerleri grubuna eklenir. Böylece kültürel kaynağın her iki alt grubu maksimum 25 er puan ağırlığındadır.

Bu durumlar, MPDF'nda ok işaretleri ve parantez içinde verilen + puanlarla gösterilmiştir (Tablo 2).

4- Aday milli park alanının içerdiği kaynak değerlerinden biri ya da birkaçı uluslararası veya ulusal düzeyde önem taşıyabilir. Böyle özel bir durumda, aday milli park alanı 20 puana kadar ekstra nitelik puanına sahiptir (Tablo 2).

Milli park olabilirlik yüzdelerinin (MPOY) saptanması için şöyle bir derecelendirme şekli önerilmektedir.

- MPOY çok yüksek	80 den fazla
- MPOY yüksek	65 - 80
- MPOY orta	50 - 64
- MPOY düşük	35 - 49
- MPOY çok düşük	35 den az

Ancak çok az milli park, milli park olmasına neden olacak önemde tüm doğal, kültürel ve rekreasyonel değerlere sahiptir.

7.2. Yöntemin Uygulanması:

Güleç, yöntemin uygulanmasına Delphi tekniğinin adapte edilebileceğini bildirmektedir (46). Delphi tekniği, "karmaşık bir sorunla başa çıkabilmek için kişilerden oluşan bir grubun bir bütün olarak etkili olduğu bir grup iletişim sistemini yapısallaştırma yöntemi" olarak tanımlanmaktadır. Delphi tekniğinin en önemli özelliklerinden birisi katılanların, gerçekte yüz yüze karşılaşmadan, bireysel çalışmalarla herhangi bir konuda bir fikir birliğine ulaşılmasıdır. Böylece kişilerden oluşan bir grupta karmaşık bir konuyla kolektif olarak ilgilenilmiş olunur. Spesifik bir konuda sorular her denek tarafından bağımsız olarak cevaplandırılır. Sonra bir ekip ya da çalışmayı organize eden kişi tarafından cevaplar toplanır.

Delphi tekniği çevresel değerlendirmelerde bir araç olarak birçok anahtar avantajlar sunar. Örneğin; 1. Çabuktur ve idare edilmeye nisbeten uygundur. 2. Ucuzdur. 3. Sorunun hem subjektif ve hem de objektif yönleriyle ilgilidir. 4. Dile getirilen uzman görüşleri grup cevabı olarak değil, bireylerden gelir, 5. Tekniğinin anonim olmasıyla açık sözlü cevaplar verilmesi teşvik edilmiş olur.

Tablo 2. Milli Park Değerlendirme Formu (MPDF) (45).

Kaynak Değerleri ve Alabileceği Maksimum Puanlar		Değerlendirme Puanı	Kaynakların Özellikleri
Gruplar	Alt Gruplar		
Doğal Kaynaklar 40 (+20)	Fiziksel 15 (30)		Eşsiz ve Olağandışı Jeolojik ve Jeomorfolojik Oluşumlar: Örneğin kanyon, fay, fiyort, kıyı, koy, fasiyes, traverten, peri bacası, lapya, krater, mağara, düden, polye vb. Eşsiz ve İlginç Hidrolojik Özellikleri: Deniz, göl, çağlayan, buzul, gayzer, bataklık, lagün, halıç kaynak vb.
	Biyolojik 15 (30)		Bitki Örtüsü: Başlıca ekosistemleri örnekleyen yerler. Bitki türlerinin ender, tek, endemik ya da nesli tehlikede olması. Eşsiz bitki topluluklar. Yaban Hayatı: Türlerin yoğunlukları, ender, tek ya da nesli tehlikede oluşları. Olağandışı önemde olan hayvan topluluklarının bulunduğu alanlar. Korunması gerekli habitatlar, karasal ve denizsel (su üstü ve su altı) ekosistemler, biyosönezler.
	Estetik 10		Nisbeten el değmemiş üstün doğal manzara güzellikleri. Doğal peyzajın ilginç karakteristik özellikleri. Görsel değeri ve algılama üstünlüğü yüksek yerler vb.
Kültürel Kaynaklar 20 (+30)	Tarihsel ve Arkeolojik 10 (20)		Tarihsel ve arkeolojik değeri olan yer ve objeler. Büyük tarihsel olayların geçtiği yerler ve bu olayları anımsatan izler, yapılar vb.
	Diğer Kültürel Kaynaklar 10 (20)		Mimarî ve Sanatsal: Mimarlık ve güzel sanatları örnekleyen yerler ve yapılan. Kültürel mirasın olağanüstü örnekleri. Antropolojik, Etnografik, Sosyolojik vb. olayları ve bu olayların izlerini taşıyan yöreler. Tarımsal: Korunması gerekli geleneksel tarım etkinlikleriyle ilgili alanlar. İlginç kültürel peyzaj karakteristikleri vb.
Rekreasyonel Kaynaklar 20			Eşsiz, ilginç, değişik veya özel niteliklerde rekreasyonel potansiyel .... 11-20 puan Genel anlamda rekreasyonel potansiyel ..... 1-10 puan
Kaynak Değerlerinin Ulusal veya Uluslararası Niteliği 20			Alanın uluslararası önemde ve eşsiz tek bir örneği içermesi ..... 16-20 puan Alanın uluslararası önemde benzeri olan birkaç örnekten birini içermesi ..... 11-15 puan Alanın ulusal önemde ve eşsiz tek bir örneği içermesi ..... 6-10 puan Alanın ulusal önemde benzeri olan birkaç örnekten birini içermesi ..... 1-5 puan
Genel Toplam Puan ya da Alanın Milli Park Olabilirliği (%):			

Bir Delphi çalışması üç belirgin evreye ayrılır (46).

-Ön Hazırlık Anketi: Belirlenen konuyla ilgili olarak, gözönünde bulundurulacak en önemli şeyler hakkında uzmanlara neler düşündükleri sorulur.

-Delphi Anketi: Uzmanlara gönderilen ilk raund ankettir. Kendilerinden, ön hazırlık aşamasında belirlenmiş konuların, konuyla ilgili politika geliştirmesinde hangilerini en önemli bulduklarını belirtmeleri istenir.

-İkinci Raund Anket: Bu esas olarak ilk raund anketin aynıdır. Sadece ilk raundtaki tüm uzman cevaplarının ışığı altında, şayet arzu ederlerse, uzmanların görüşlerinde değişiklikler yapabilecekleri istenen bir geri besleme unsuru vardır. Geri besleme unsuru uzmanların bir fikir birliğine varmaları için tasarlanır.

Delphi tekniğinin kullanılmasıyla elde edilen sonuçların kullanım düzeyinin güvenilirliği; katılanların konuyla ilgili uzmanlaşma düzeyine, anketlere verilen cevap oranlarına ve ekip başkanı tarafından sonuçların yorumuna bağlıdır. Katılanların sayısı ve seçimi de herhangi bir Delphi çalışmasında önemli bir konudur. Katılanların sayısı bakımından gözönünde tutulması gereken konular ayrılanların oranı, yönetim kolaylığı ve fikir genişliğidir. Geçmişte başarılı Delphi çalışmaları sadece 20 başlangıç denekle yapılmışlardır. Bazı bilim adamları, ilk raund Delphi anketine başlangıçta kimi cevap vermeyebilecekler ile raundlar arasında olabilecek ayrımları karşılamak için 40 denek kullanmışlardır.

7.3. Delphi Tekniği Metodolojisi Kullanılarak Yöntemin Alana Uygulanması

Güleç'e göre yöntemin uygulanmasını organize eden iki veya üç kişiden meydana gelen bir ekip, Milli Parklar Dairesi ya da ülkenin eşdeğer devlet kuruluşu tarafından oluşturulur. Bu ekip Milli Parklar ya da diğer korunan alanlar üzerine uzman olan kişiler arasından denekleri (katılacak olanları) seçer. Katılanların üçte biri ilgili resmi devlet kuruluşlarından (Örneğin; Türkiye'de Milli Parklar, Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü), ikinci üçte biri doğa koruma alanlarıyla ilgili üniversite ve araştırma kuruluşlarındaki elemanlar arasından seçilir. Katılanlarından son üçte birini ise, çevrelerindeki aday Milli Park alanıyla ilgilenen yerel bilim adamları oluşturur. Yine yöntemin uygulanmasında aday Milli Park alanının doğal, kültürel ve rekreasyonel kaynak değerlerini içeren bir broşür, Milli Park Değerlendirme Formu (MPDF) ve yöntemin bir açıklamasıyla birlikte deneklere gönderilmesi ve puanlamaları önerilmektedir. Bu çalışmada, Güleç tarafından önerilen koşullara tam olarak uyulamamıştır. İki veya üç kişiden oluşan bir ekibin yapması önerilen çalışma, araştırmanın master tezi olması nedeniyle tek kişi tarafından yürütülmüştür. Bunun yanısıra alanla ilgili broşür hazırlanmasından vazgeçilmiş; bunun yerine, denekler, çalışma alanını gören insanlardan seçilmiştir. Deneklere ayrıca alanın özellikleriyle ilgili bilgiler

verilmiştir. Bu şekilde çalışma yapılmasının bir kaç nedeni vardır. Birincisi, alanı hiç görmeyen insanlara, alanla ilgili her türlü bilgiyi tam olarak ulaştırmanın mümkün olmayacağını düşünülmesidir. Çekilecek fotoğrafların alanın tamamını ortaya koyması mümkün değildir veya çok fazla sayıda fotoğrafa ihtiyaç göstermektedir. Böylece yöntemin, avantajlarından biri olduğu belirtilen `ucuzluğu` nun tersine oldukça pahalıya mal olması söz konusu olacaktı.

Bundan başka fotoğrafların açıklanması, alanın kaynak değerleri ve özellikleri ile diğer tüm detayların oldukça önemli bir hacim tutması kaçınılmaz olacaktır. Bu durumda deneklere ulaştırılacak tanıtım dosyalarının büyük çoğunluğunun geri gelmemesi olasılığı yüksek olacaktı. Gerçektende-özellikle ülkemizde-tek sayfa anket formlarının bile çok defa cevaplandırılmadığı bilinen bir gerçektir ve alanı daha önce gören Milli Park yetkilileri de dahil 6 kişiye gönderilen formlardan ancak iki tanesi geri gönderilmiştir. Gene yöntemin uygulanmasında önerilen denek oranlarına (1/3) tam olarak uyulamamıştır. Çünkü, önerilen her bölümden yeterli sayıları bulmak mümkün olamamıştır. Ancak bu oranlara genel olarak uyulmaya çalışılmıştır. Buna göre; katılanların beşi üniversitenin ilgili bölümlerindeki bilim adamlarından, iki'si Milli Parklar Genel Müdürlüğünden, beş'i-İlgili birimden olmak üzere-Bölge Ormanlık Araştırma Müdürlüğünden, dokuz tanesi, çeşitli ulusal ve uluslararası doğa koruma kuruluşlarından, biri; alanın Orman İşletme Müdürlüğünden, son bir tanesi ise bölge Devlet Su İşlerinden bir yetkili olmak üzere toplam 23 kişi seçilmiştir. Alanla ilgili değerlendirmeye katılan deneklerin meslek ve görevlerine göre dağılımı şöyledir:

Denekler	Meslek
1- Dr. Botanist	Ormanlık Araştırma Müdürlüğü Araştırma Uzmanı
2- Orman Yük. Müh.	Silvikültür Ormanlık Araştırma Uzmanı
3- Orman Yük. Müh.	Orman Koruma Ormanlık Araştırma Uzmanı
4- Orman Yük. Müh.	Entomolog, Ormanlık Araştırma Uzmanı
5- Bilgisayar Müh.	Doğal Hayatı Koruma Derneği Proje Sorumlusu
6- Öğrenci	Dağcı ve Doğa Yürüyüşçüsü, DHKD Üyesi
7- Biyolog - Ornitolog	Uluslararası Kuşları Koruma Konseyi (Birdlife International) TürkiyeTemsilcisi
8- Biyolog - Botanist	Uluslararası Fauna & Flora Türkiye Temsilcisi

9- Ziraat Müh.	Doğal Hayatı Koruma Derneği Yerli Soğanlı Bitkiler Üretim Bölümü sorumlusu
10- Kuş Gözlemcisi	Doğal hayatı Koruma Derneği Türkiye Sulak Alanlar Bölümü Sorumlusu
11- Gaz.ve Halk. İl.Uzm.	Doğal Hayatı Koruma Derneği Genel Müdürü
12- Maden Mühendisi	Doğal Hayatı Koruma Derneği Üyesi
13- Yrd. Doç.Dr.Jeolog.	KTÜ Jeoloji Bölümü, Fotoğraf sanatçısı
14- Yrd. Doç. Dr.	KTÜ Makine Müh. Bölümü, Dağcı
15- Araştırma Görevlisi	Peyzaj Mim. Bölümü
16- Yrd.Doç.Dr.	Peyzaj Mim. Bölümü
17- Biyolog	DHKD Göksu Deltası Proje Sorumlusu
18- Öğretim Görevlisi	Mimarlık Bölümü
19- Orman Müh.	Orman Araştırma Şefi
20- Jeomorfolog	Milli Park Genel Müdürlüğü Milli Park Planlama uzmanı
21- Ziraat Yüksek Müh.	Milli Park Genel Müdürlüğü, Milli Park Planlama uzmanı
22- İnşaat Yüksek. Müh. Çevre Uzmanı	DSİ Yetkilisi
23- Orman Mühendisi.	Alanın Orman İşletme Şefi

Yukarıda adı geçen denekler istatistik çalışmalarında kolaylık sağlanması için çalıştıkları bölüm itibariyle 3 gruba ayrılmışlardır. Bu durumda öğretim elemanları (5 kişi) 1. grubu, çeşitli ulusal ve uluslararası doğa kuruluşları çalışanları (9 kişi) 2. grubu, Araştırma Kurumu ve Milli Park yetkilileri ile DSİ yetkilisi (9 kişi) 3. grubu oluşturmuştur.

Verilen puanların toplu olarak bir tabloda gösterimi ise şöyledir (Tablo 3).

Tablo 3. Deneklerin Alan Değerlendirme Puanları**VERİLEN PUANLAR**

DENEK NO	DOĞAL KAYNAKLAR			KÜLTÜREL KAYNAKLAR		REKREAS KAYNAK DEĞ.	KAYNAK DEĞERLERİNİN ULUSLARARASI NİTELİĞİ	TOPLAM
	FİZİKSEL	BİYOLOJİ K	ESTETİK	TARİHSEL VE ARKEO.	DİĞER KÜLTÜREL KAYNAKL.			
1	15	12	10	7	6	12	15	77
2	10	15	7	5	8	18	14	77
3	12	15	10	5	8	15	15	80
4	9	13	10	8	9	17	10	76
5	15	10	9	5	10	20	15	84
6	15	15	10	10	5	5	15	75
7	15	15	5	5	10	15	20	85
8	12	14	10	6	9	10	15	76
9	10	15	10	10	10	15	15	85
10	10	15	10	5	10	15	20	85
11	15	10	10	5	10	20	20	90
12	15	15	10	5	10	15	20	90
13	15	15	10	2	8	15	15	80
14	15	15	10	5	8	20	18	91
15	10	13	8	10	5	15	12	73
16	12	13	10	8	7	14	13	77
17	10	15	10	5	10	20	15	85
18	15	15	10	5	10	20	20	95
19	15	15	10	5	10	15	15	85
20	15	10	10	2	5	20	18	80
21	14	12	10	2	8	15	17	78
22	15	15	10	6	8	20	18	92
23	15	15	10	10	5	14	14	83

3. BULGULAR

Yapılan çeşitli inceleme ve araştırmalar sonucunda çalışma alanının kaynak değerleri saptanmaya çalışılmış, bu amaçla zaman zaman literatür bilgileriyle, gözlem sonuçlarının uyumu da göz önüne alınmıştır. Çalışmada Çamlıhemşin-Elevit Vadisinin kaynak değerlerinin çok yüksek ve çeşitli olduğu görülmüştür. Bu durumu araştırma alanını ziyaret eden kişilerin sözlerinden ve değerlendirme puanlarından da anlamak mümkündür.

Coğrafi konum itibarıyla büyük kent merkezlerine uzak olması ulaşım zorluğunu akla getirmektedir. Ancak yollar ulaşımı engelleyecek ölçüde bozuk değildir. Kaldı ki, Çamlıhemşin'den sonraki güzergahın stabilize veya ham yol olması doğal ortam içinde asla bir asfalt yol kadar tezat oluşturmamaktadır. Alanın iklim değerlerine bakıldığında zengin flora ve buna bağlı faunayı oluşturan tipik yağışlı Karadeniz iklimi görülmektedir. Bu yağışlı iklime bağlı olarak tür çeşitliliği ve endemik bitkilerin fazlalığı kimi araştırmacıların araştırmalarından da anlaşılmaktadır.

Alan, bunların dışında daha pek çok tarihi ve kültürel eserlere de yüzyıllardır ev sahipliği yapmaktadır. Tarihi taş ve ahşap konaklarla yayla evleri hala işlevini sürdürmektedir.

Tüm bu gözlemlerle birlikte önemli bir konu daha dikkatleri çekmiştir. Yerel halk turizm bilincine sahiptir ve bölgenin bu özgün yapısının korunması gerektiğini söylemektedir. Bu son bulgu diğer tüm kaynak değerleriyle aynı düzeyde algılanmalıdır. Çünkü bir yerin koruma sahası olarak ayrılmasının fiziki bir takım etkileri yanında topluma sosyal etkilerinin olacağı da gözönüne alınmalıdır.

Bütün bu bulguların yanında, alanın milli park olabilirliğinin irdelenmesi sırasında bazı sorunlar aşılamamıştır. Örneğin, denek sayısının, herhangi bir aksaklığa karşı daha fazla olması istenmesine rağmen Milli Park Değerlendirme Formu gönderilen deneklerin bazılarında cevap gelmediği için sayı 23'te kalmıştır. Ancak güvenli bir Delphi çalışması için bu sayının yeterli olduğu söylenebilir. Çalışma alanı ile ilgili tüm değerlendirme bu kişilerin verdiği puanlara göre yapılmıştır. MPDF puanlamaya katılan 23 kişiden 14 tanesine ikinci raund'ta puanlarda bir değişiklik varsa yapmaları için gönderilmiş veya bizzat götürülmüştür. Ancak sadece ikisi, puanlarında bazı değişiklikler yapmışlar, kalanlar 1. raund değerlendirmelerini değiştirmemişlerdir. Düzeltme sonucu 1 nolu denek rekreasyon kaynak puanını (10) 12'ye, Kaynak Değerlerinin Uluslararası Niteliği puanını (10) 15'e toplam puanını (70) ise 77'ye yükseltmiştir.

3 nolu denek ise fiziksel kaynak puanını (10) 12'ye, Biyolojik kaynak puanını (14) 15'e, estetik puanı (8) 10'a yükseltmiş, Kaynak Değerlerinin Uluslararası Nitelik Puanını

(7) ise 5'e düşürmüştür. 3 no'lu deneğin 1. raund puanı (71) 2. raund sonunda böylece 80'e yükselmiştir.

Puanlar istatistik yöntemler ışığında denetlendiğinde şu sonuçlar alınmıştır;

Verilerin dağılımını görebilmek için 23 deneğin her bir kaynak değerine verdiği puanlar değerlendirilip aritmetik ortalaması ($\bar{x}$), standart sapması (S) ve varyasyon katsayısı (değişkenlik katsayısı) Cv hesaplanmıştır. Kullanılan formüller şunlardır;

$$\text{Aritmetik ort.} = \bar{x} = \frac{\sum x}{n} \quad \text{Standart Sapma} = S^2 = \frac{\sum x^2 - \frac{(\sum x)^2}{n}}{n-1}$$

$$\text{Varyasyon Katsayısı} = Cv = \frac{S}{\bar{x}} \cdot 100$$

Buna göre her bir kaynak değeri için şu sonuçlar elde edilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. İstatistiksel Değerlendirme Tablosu.

	Fiziksel	Biyolojik	Estetik	Tarihsel ve Ark.	Diğer Kültürel. Kaynakl.	Rekreas. Kaynak. Değerl.	Kayn. Değ. Ulusal ve Ulusl. Niteliği	TOPLAM
$\bar{x}$	13.2	13.78	9.52	5.91	8.22	15.86	16.04	82.57
S	2.29	1.81	1.23	2.44	1.88	3.73	2.78	6.13
Cv	17.32	13.13	12.9	41.29	22.87	23.51	17.33	7.42

Bu sonuçlar ışığında deneklerin verdiği puanlarda genellikle büyük bir benzerlik görülmektedir. Bu benzerlik özellikle standart sapmaların küçük oluşu, aritmetik ortalamaların tam puanlara oldukça yakın oluşu ve deneklerin bir birlerine benzer puanlar vermesi sonucu oluşmuş, sonuçta da standart ayrılış ölçüsü olan varyasyon katsayısı çok düşük çıkmıştır. Ancak çok fazla olmamakla birlikte tarihsel ve arkeolojik kaynak puanlarının değerlendirilmesinde diğerlerinden biraz farklı sonuçlar alındığı görülmektedir. Bu ilk değerlendirmeler ışığında, alanın, Milli Park Olabilirlik Yüzdesi (MPOY) 82.57 ± 6.13 bulunmuştur. Bu sonuç alanın Milli Park Olabilirlik Yüzdesinin "çok yüksek" sınıfında olduğunu göstermektedir.

İstatistiki denetlemede ikinci adım olarak veriler, Kruskal-Wallis varyans analiz yöntemi ile denetlenmişlerdir. Bu yöntem verilerin sayma sayılar olması ve dağılımın bilinmemesi sonucu, parametrik testler yerine non-parametrik testlerden oluşması nedeniyle seçilmiştir. KW, varyans analizi yöntemi ile tezde kullanılan metod gereği, çalıştıkları iş alanlarına göre oluşturulan grupların kaynak değer puanları arasında fark olup olmadığı 0.05 önem düzeyinde denetlenmiştir. Bu denetlemelerde;

H_0 = Gruplar arasında fark yoktur,

H_A = En az bir grup diğerlerinden farklıdır varsayımları kurulmuştur.

Milli Park Değerlendirme Formu (MPDF) nun 5 ana değişkene sahip olduğu görülmektedir. Bu değişkenlere göre KW varyans analizi yapılmıştır.

Bunlar ;

- 1- Doğal Kaynaklar
- 2- Kültürel Kaynaklar
- 3- Rekreatiyonel Kaynaklar
- 4- Kaynak Değerlerinin Ulusal ve Uluslararası Niteliği
- 5- Toplam

1- Doğal Kaynak değişkenine göre;

$$\text{Test İstatistiği KW} = \frac{12}{n(n+1)} \sum_{j=1}^k \frac{T_j^2}{n_j} - 3(n+1)$$

$$\text{Test İstatistiği KW} = \frac{12}{23(24)} \left(\frac{113^2}{9} + \frac{95.5^2}{9} + \frac{67.5^2}{5} \right) - 3 \quad (24)$$

$$\text{KW} = 72.6823 - 72$$

$$\text{KW} = 0.6823 < \chi^2_{2, 0.05} (= 5.991)$$

Olduğu için Ho varsayımı bir başka deyimle 'gruplar arasında fark yoktur' varsayımı kabul edilmiştir.

2- Kültürel Kaynaklar Değişkenine Göre;

$$\text{KW} = 5.06 < \chi^2_{2, 0.05} (= 5.991)$$

3- Rekreasyon Kaynak Değeri Değişkenlerine Göre;

$$\text{KW} = 0.1490 < \chi^2_{2, 0.05} (= 5.991)$$

4- Kaynak Değerlerinin Ulusal ve Uluslararası Niteliğine Göre;

$$\text{KW} = 2.7178 < \chi^2_{2, 0.05} (= 5.991)$$

5- Toplam Puana Göre;

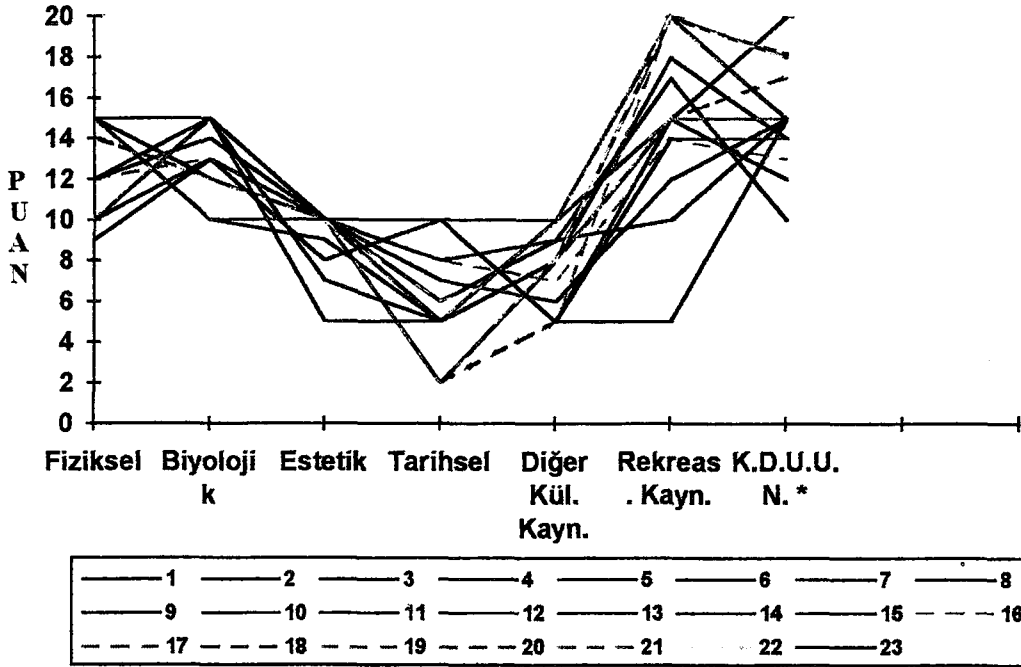
$$\text{KW} = 0.9524 < \chi^2_{2, 0.05} (= 5.991)$$

Olduğundan dolayı gruplar arasında toplam değerlendirme puanları yönünden de $\alpha < 0.05$ önem düzeyinde farklılık bulunmamaktadır.

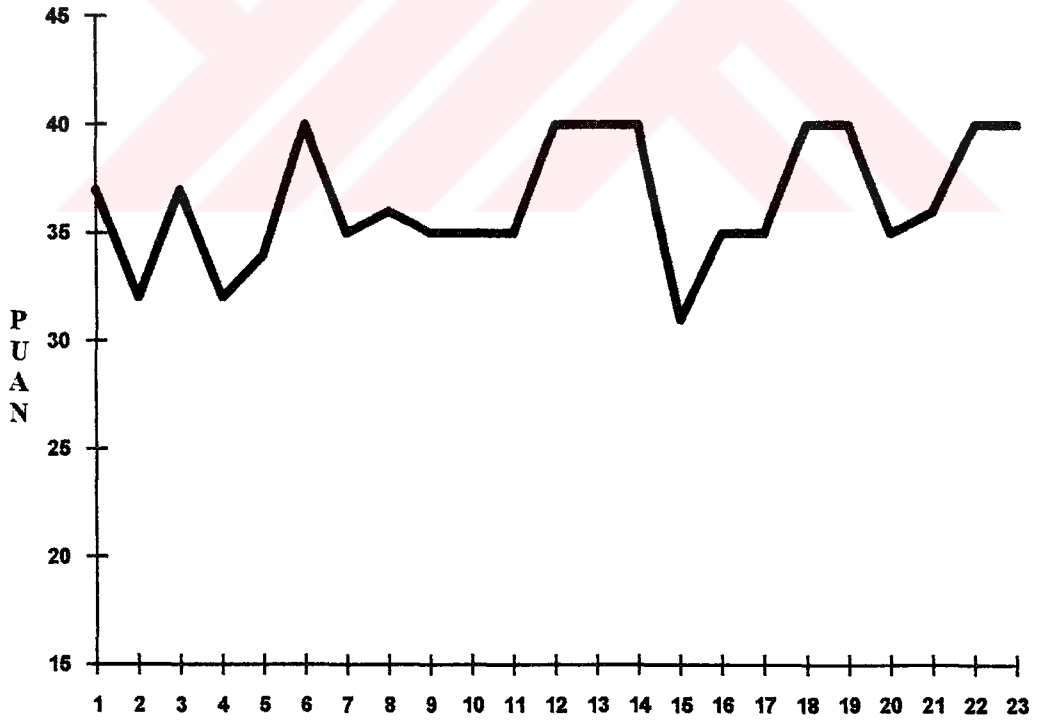
Bu sonuçlar ilk bölümde yapılan istatistik değerlendirme ile çok benzer sonuçlar vermiştir.

Tüm bu sonuçları grafiklerden takip etmek de mümkündür.

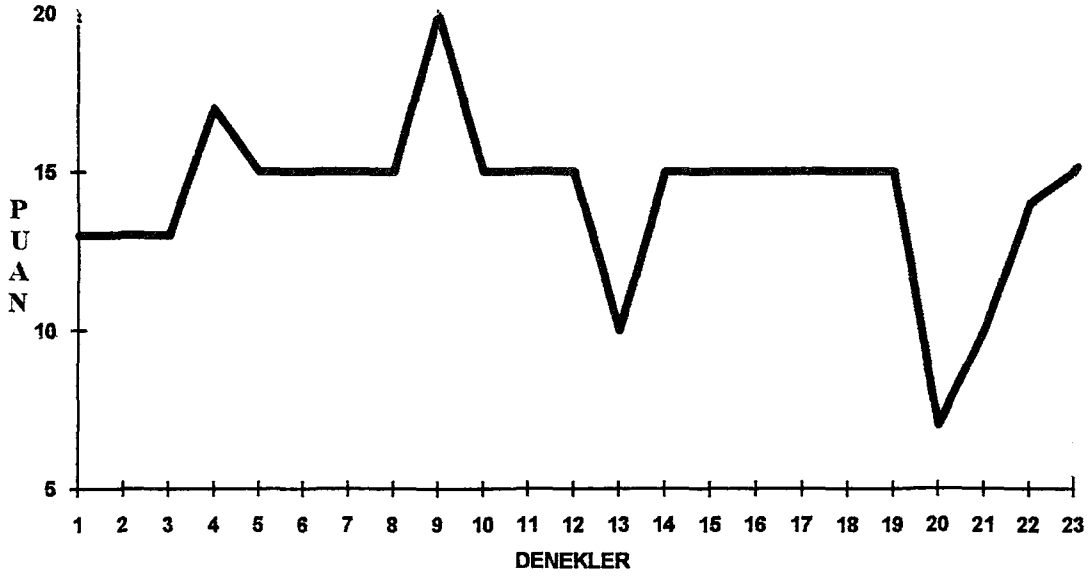
Deneklerin tüm Kaynak değerleri üzerindeki puanları arasında bir denge görülmektedir (Şekil 24).

Şekil 24. Deneklerin kullandıkları değerlendirme puanları

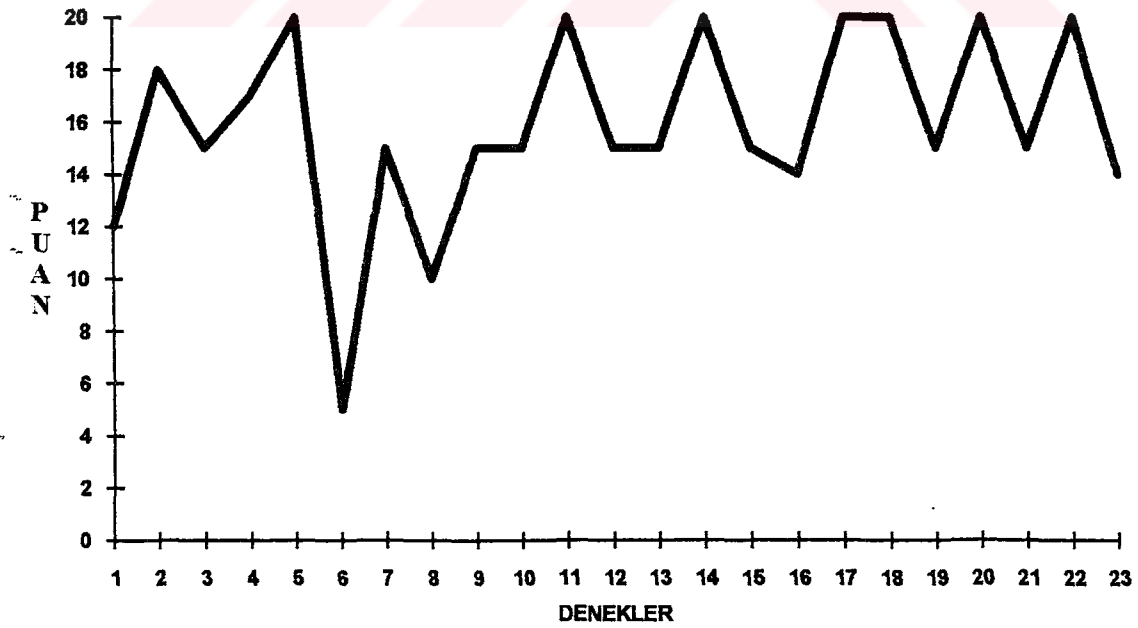

Şekil 25. Deneklerin doğal kaynaklara verdikleri toplam puanlar

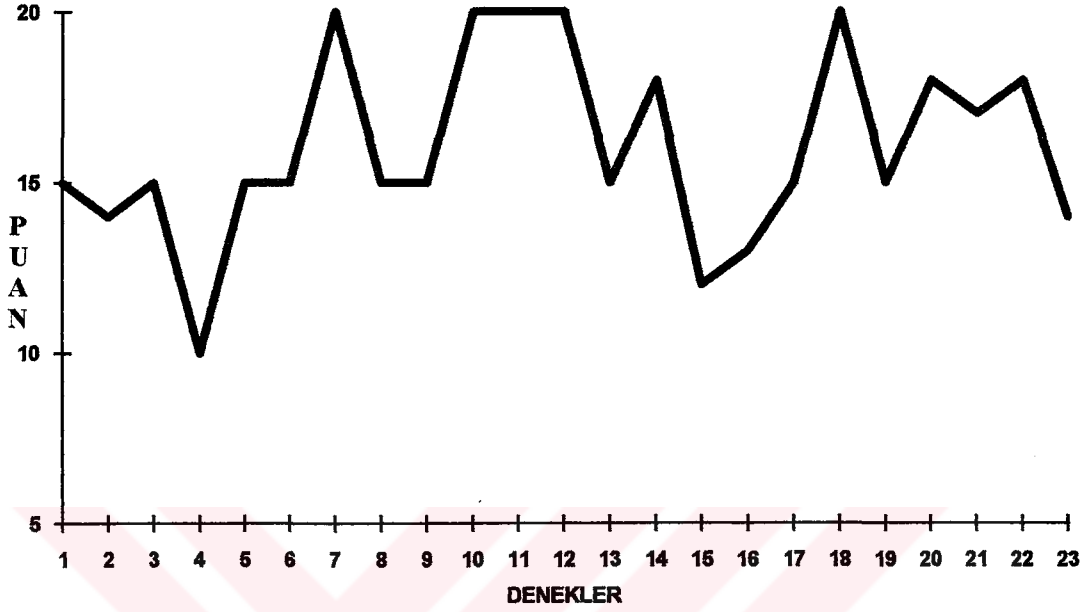
Şekil 26. Deneklerin kültürel kaynaklara verdikleri toplam puanlar

Denekler arasında çok olmamakla birlikte en belirgin görüş ayrılığı kültürel kaynakların değerlendirilmesinde ortaya çıkmıştır. Bu durum Kruskal Wallis yöntemiyle de ortaya konmuştur.

Şekil 27. Deneklerin rekreasyon kaynaklarına verdikleri puanlar

Rekreasyon kaynaklarına verilen puanların 6 nolu denek haricinde bir birlerine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Bu durum Kruskal Wallis yöntemiyle de ortaya konmuştur.

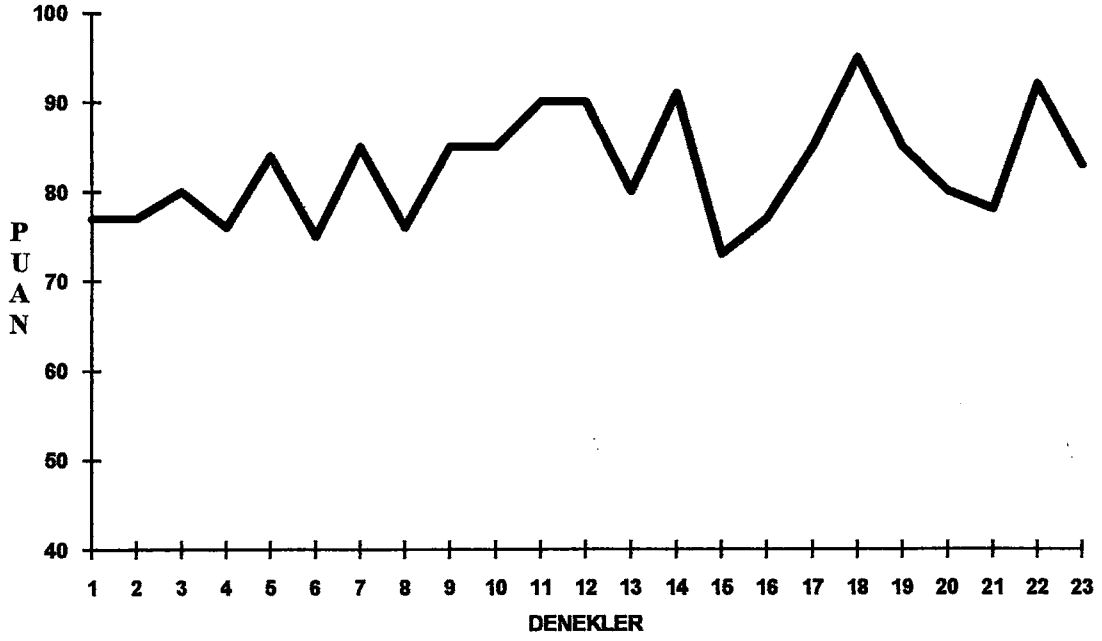

Şekil 28. Deneklerin kaynak değerlerinin ulusal veya uluslar arası niteliğine (K.D.U.U.N) verdikleri puanlar

Kaynak değerlerinin ulusal ve uluslararası niteliği üzerindeki puanları arasında da belirli bir farklılık göze çarpmamaktadır. Kruskal-Wallis yöntemiyle de aynı durum ortaya çıkmıştır (Şekil 28).

Deneklerin alana verdikleri milli park olabilirlik yüzdeleri (MPOY) arasında ise belirli bir denge olduğu görülmektedir (Şekil 29).

Şekil 29. Deneklerin alana verdikleri milli park olabilirlik yüzde puanları

Bu sonuçlara göre deneklerin, alanın Milli Park olabilirliği konusu üzerinde birbirlerine yakın düşünceler içinde oldukları ve tüm kaynak değerlerinin denekler üzerinde benzer etkileşimler yaptığı söylenebilir. Ayrıca sonuçlar göstermektedir ki çeşitli meslek ve çalışma grupları arasındaki bu benzerlik aslında ülkemizdeki belli konularda oluşmaya başlayan kamuoyu bilinci olarak da değerlendirilmelidir.

4. İRDELEME VE SONUÇLAR

Yapılan incelemeler sonucunda Doğu Karadeniz Bölgesi alternatif turizm etkinlikleri için ülkemizin en uygun yörelerinden biri olarak değerlendirilerek Trabzon-Rize ve Artvin'de toplam 20 adet yayla, turizm merkezi ilan edilmiştir. Doğal, kültürel ve rekreasyonel kaynak değerleri bakımından çok zengin bir coğrafyaya sahip olan Doğu Karadeniz Bölgesi (DKB)'nin giderek daha fazla alternatif turizm talebi ile karşılaşacağı yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle zaman geçirilmeden bölgenin tam olarak etüdü yapılmalı ve kaynak değerleri ortaya konulmalıdır. Çünkü çok büyük bir turizm potansiyeli olan ve sit alanı ilan edilen Ayder çok çirkin ve hatalı bir gelişim süreci yaşamaktadır. Doğu Karadeniz'in olağanüstü doğası ve bozulmamışlığı son derece önemlidir. Bu nedenle bölgede milli park, tabiatı koruma alanı veya benzer koruma alanlarının sayısı artırılmalıdır. Son yıllarda Milli Park Genel Müdürlüğü elemanları tarafından bölgeye yapılan gezilerde bazı alanların Milli Park olarak ayrılması gerektiği saptanmış ve Kaçkarlar (Elevit dahil) Şavşat-Karaköy, Artvin-Hatila vadisi gibi alanlar 31.08.1994 yılında Milli Park ilan edilmiştir (47).

Elevit vadisi değerlendirildiğinde karşımıza şu sonuçlar çıkmaktadır: Araştırma alanı uluslararası milli park normlarının kabul ettiği en az 1000 Ha'lık büyüklükten fazladır (22.000 Ha). Bu alanın sınırlarını daha da büyütmek yanlış bir davranış olmayacaktır. Ancak, araştırmanın bir metodun denemesi olması nedeniyle alan limitte tutulmuştur. Arazi çalışması ve literatür araştırması sonucu görülmüştürki alan, bitki örtüsü bakımından çok zengindir. Diğer kriterler göz ardı edilse bile sadece mevcut flora korunmaya değer durumdadır. Bunun yanı sıra fauna zenginliği de alanın zaman zaman av baskısı altında kalmasına neden olmaktadır. Bu yüzden alanın yakınında Kaçkar Av ve Yaban Hayvanlarını Koruma ve Üretme Sahası tefrik edilmiştir. Alan üzerinde bu tip yeni sahaların kurulmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Bunun dışında araştırma alanı; eşsiz topoğrafik güzellikler (buzul, buzul gölleri vb) onlarca yan dere ve vadileri arzeder. Ancak alan çok önemli tarihi eserlere de sahiptir. Kale, cami, konak ve köprülerin çok iyi korunması alanın ilgi çekme sebeplerinden biri olacaktır. Fakat, kimi define avcısı hayalperestlerin bu tarihi eserlere büyük zararlar verdikleri görülmektedir. Çoğu eserlerin bugün restorasyona ihtiyacı vardır ve zaman geçirilmeden yapılmalıdır.

Yapılan değerlendirmeler sonucu Elevit Vadisi'nin Milli Park Olabilirlik Yüzdesi 82.57 ± 6.13 , bir başka deyimle "çok yüksek" çıkmıştır.

Alanın milli park olması ile birlikte alana olan talebin artacağı kuşkusuzdur. Öyle ki, bu bölgenin milli park doğrultusunda basında çıkan çok küçük bir haber bile insanları harekete geçirmiştir. Son altı ayda alan içinde briket kullanılarak yapılan son derece çirkin ev-kulübe karışımı yapıların sayısı 10'u bulmuştur. Vadinin ve tüm Hemşin Bölgesi'nin incelenmeye ve korunmaya değer taş ve ahşap konaklarının mutlaka korunması, iskan sahalarında ise mutlaka yerel mimariye yani bölge doğasına uygun tarzlar kullanılmalıdır.

Son yıllarda Kaçkar Dağları ve yakın yaylalar da büyük bir taleple karşı karşıyadır. Otantik yayla evlerinin yapısının kesinlikle korunmasıyla ancak talebin sürekliliği sağlanabilir. Görülen son manzaralar endişe verici gelişmelerin başlangıç şeklindedir. Pansiyonculuk yapılan yayla evlerinde bölge doğasıyla hiç barışık olmayan briketler kullanılıp eski evlerin tamirine gidilmekte veya bu malzemeyle yenileri yapılmaktadır. Bu yaylalarda (Elevit, Aşağı Kavran, Yukarı Kavran, vb) Orman Genel Müdürlüğü desteği ile köylülere ahşap malzeme sağlanmalı bunların da israfını önlemek için-eski örneklerinden olduğu gibi-taşa kombine edilmeleri sağlanmalıdır.

Milli park ilanı bir alandaki turizm hareketlerine de pozitif ivme kazandıracaktır. Son yıllarda bölgeye günübirlik tur yapan şirket sayısının artışı milli park ilanı ile birlikte daha da artacaktır. Doğal alanlarda turizm-doğa koruma zıtlığında iki tarafın da faydalanabileceği ortak bir koruma- kullanma faaliyetine ihtiyaç vardır. Bu da sürdürülebilir turizm ile mümkündür. Bu nedenle alan herhangi bir statüde planlanırken yörenin ekolojik ve sosyal karakterlerinin mutlaka göz önüne alınması gereklidir.

Yukarı Kavran Yaylası tamamen ahşap-taş ağırlıklı yayla evlerinden oluşmakta ve eşsiz bir güzellik ortaya koymaktadır. Ancak Turizm Bakanlığı bu bölgelere çeşitli tip projelerle restaurant ve diğer tesislerden getirmeye çalışıldığı bilinmektedir. Oysa amaç doğaya ters yapı malzemesi ve sermayeye davetiye çıkarmak olmamalıdır.

Yöre insanının alışkanlıkları ve folklorü köy ve yaylaların en ilginç kültürel değerleridir. Turizm talebi nedeniyle bu alışkanlıklar değişmeye başlarsa yöre orjinallliğini zamanla da tercih edilme şansını kaybedecektir.

Ülkemizde bir alanın koruma statüsüne alınması Milli Parklar, Av ve Yaban Hayat Genel Müdürlüğü tarafından teklif edilir. Ancak yerleşmiş olan bu uygulamada bu karardan en fazla etkilenecek olan yerel halkın katılım pek aranmamaktadır. Oysa halkın katılımıyla alınacak olan kararın uygulanmasında daha büyük kolaylıklar sağlanacaktır. Böylece kararlar sadece kanun yaptırımı olarak görülmeyecektir.

Bölgeye karşı her yıl artan bir turizm talebi gözlenmektedir. Bu durumun getireceği ekonomik katkı, doğal, tarihi ve sosyo-kültürel kaynaklara olacak olan olumsuz etkileri gözardı ettirmemelidir.

1975 yılında UNESCO'nun yayınladığı "Koruma Stratejisi"nde "Devletler kısa vadeli kazançlar için doğal ve tarihi eserleri koruma prensiplerini zedelememeli, gevşetmemelidir. Zira turizm ve ekonomik kalkınma, ancak ülkelerin doğal ve kültürel eserlerinin korunması sayesinde vardır" denilmektedir (48).

Nitekim turizmde çevre koruma kavramı özellikle dış dünyada çok büyük önem taşımaktadır. Almanya tatil yörelerini bu açıdan bir değerlendirmeye tabi tutacağını ve turistleri ona göre yönlendireceğini açıklamıştır (24). Bu açıdan baktığımızda bölge eğer iyi tanıtılabilirse öncelikli bir tercih sebebi sayılabilecektir.

Çamlıhemşin ve yöresinin en önemli avantajı pek çok turizm etkinliğini ve rekreasyon aktivitelerini bir arada yapma olanağı verebilmesidir.

Örneğin termal turizm, kayak (Kar ve Çim), kano, sportif balıkçılık, foto safari, trekking, tırmanma, deltaplan, tarihi mekanlar her an kolayca ulaşılabilecek etkinliklerdir. Çok az bölge vardır ki, 1-2 saatlik yolculuklardan sonra tüm bu kaynak alanlarına ulaşılabilir.

Ülkemizde Milli Park, Doğa Parkı, Tabiatı Koruma Alanı ve Tabiat anıtı statüsünde korunan alanların toplamı 625.050 ha'dır ve tüm Türkiye alanının %0.80'ini oluşturmaktadır. Bu orana 368.716 ha'lık muhafaza ormanlarını ilave ettiğimizde %1.4'lük bir oran elde edilmektedir. Ülkemizin çok zengin tarihi, kültürel, biyolojik ve estetik değerlerinin varlığı ve bu alanların çeşitli tehditlerle karşı karşıya bulunması, bu düşük oranı hızla yükseltme gereğini ortaya koymaktadır.

Gerçekten de ülkemizdekine karşılık, sadece milli parklar Kanada'nın karasal olarak %1.3'ünü, Fransa da ise %5'ini oluşturmaktadır (9).

Milli Parklar veya diğer korunan alanlar tesis edilirken elbetteki halkın rekreasyonel gereksinimleri de göz önüne alınmaktadır. Ancak bu etkinliklerin alana zarar verdiği belirlendiğinde koruma işlevinin öncelikli olduğu unutulmamalıdır. Milli parklarda ziyaretçilerin fazlalığı durumunda oluşabilecek olumsuz etkileri ve sonuçları elimine etmek için park yakınlarındaki uygun alanlarda düzenli ve temiz mesire ve piknik alanları tesis edilmelidir.

Çalışma alanı ve çevresindeki ırmaklarda yaklaşık 14 adet baraj ve hidroelektrik santral kurulması planlanmaktadır (49). Ancak unutulmamalıdır ki barajların olumsuz çevresel etkileri uzun vadede ne yazıkki faydalarının önüne geçebilmektedir.

Barajlar nesli tükenmekte olan bir çok canlı türlerinin geleceğini de tehlikeye atmaktadır. Büyük baraj göllerinde yapılan balıkçılık genelde kısa süreli bir başarıya ulaşmaktadır. Suların altında kalan bitki örtüsünün çürümesiyle ve göldeki besin

kaynaklarının bozulmasıyla bir kaç yıl içinde balık oranında büyük düşüşler söz konusu olabilmektedir (50).

Bitki ve hayvan zenginliği çok büyük olan bu alanda dev barajların yapımı yerine olumsuz çevresel etkileri daha az olan regülatörlerin yapımı tercih edilmelidir.

Yapılan bu çalışma ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nin doğal alanlarında gerçekleştirilen çok sayıdaki teknik gezilerde bu alanın estetik, biyolojik, fiziksel, tarihi ve kültürel yönden çok zengin olduğu görülmektedir. Bu görüş çeşitli bilim adamlarının yaptıkları araştırmalarla da ortaya konmuştur. Bu zenginlik dünyada pek çok bilim adamı ve doğa koruma kuruluşları tarafından çok iyi bilinmektedir. Bu nedenle olsa gerektir ki, her yıl onlarca kuş bilimci, biyolog, ekolog, botanist, vb. bilim adamı bölgeyi ziyaret etmektedir. Ülkemizin çok değerli zenginliği, tüm dünyanın ortak mirası ve gelecek kuşaklara bırakılması gereken bir emanet olan doğal alanlarımızın mutlaka korunması gerekmektedir. Bu nedendir ki, eşsiz ekosistemlerden biri olan Doğu Karadeniz Bölgesi'nin diğer deyimle Colchic floranın korunabilmesi için entegre bir koruma projesine ihtiyaç vardır. Projenin öncelikli amacı bu çok değerli ekosistemin korunması olmalıdır. Bu koruma başarısızlığı kanıtlanmış, insanları dışlayan değil, doğal kaynakların bölgenin kalkınmasında optimal kullanımıyla, o doğanın bir parçası olan insanları da sosyo-ekonomik yönden geliştirmek ve sürdürülebilir bir koruma-kullanma dengesini sağlamak yönünde olmalıdır. Bundan sonraki aşamayı ise çeşitli kuruluşların bölgede ön görülen yatırımlarını, ekolojik şartlar gözönünde tutulan planlar olarak hazırlaması oluşturacaktır (2).

Bu görüşler ışığında DKB ormanlarının büyük bölümünün üretim dışına alınarak çeşitli koruma statülerinde muhafaza edilmeleri gerektiği söylenebilir. Ancak, kamu'nun odun ham maddesi ve iş talebinin karşılanması bu bölge içindeki 'çok bozuk' ve 'bozuk' orman alanlarında yapılacak ormancılık çalışmalarıyla karşılanmalıdır. Bu çalışmalarda özellikle ihtiyaç duyulduğu üzere çeşitli amaçlı ağaçlandırma çalışmalarına öncelik verilmelidir.

5. KAYNAKLAR

- (1) NATUROPA, Olaylar ve Gelişmeler Uluslararası Haberler. No:90-111.
- (2) ÜRGENÇ, S., Ağaçlandırma Tekniği, İ.Ü. Orman Fakültesi, Yayın No:375, İstanbul, 1986.
- (3) GÜLEZ, S., Ormanıçi Rekreasyon Potansiyelinin Saptanması için Geliştirilen Bir Değerlendirme Yöntemi İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri A, 40, 2 (1990) 132-148.
- (4) GÜLEZ, S., Milli Park Planlamasında Kamuoyu Etkisi İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri A, 40, 2 (1990) 117-131.
- (5) ANONİM, Okyanus Ansiklopedik Sözlük, Cem Yayınevi, 6. Baskı, İstanbul, 1982.
- (6) ZAFER, B., Türkiyedeki Doğa Koruma Alanları ve Doğal Sitlerin Belirlenme ve Sınıflandırılmasında Kullanılacak Kriterlerin Saptanması Amacıyla İzmir Kemalpaşa Örneklemesine Dayalı Yöntem Araştırması, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 1991.
- (7) BAYER, M.Z., Orman Şurası Ana Tebliği Milli Parklar ve Ülkemiz Açısından Önemi, Alınması Gerekli Önlemler ve Öneriler, 1. Ormancılık Şurası, Kasım 1993, Ankara, Bildiriler Kitabı, 2, 43-55.
- (8) GÜLEZ, S., Trabzon-Meryemana ve Yöresinin, Ulusal ve Uluslararası Park Ölçütlerinde İncelenmesi Üzerine Araştırmalar, Doçentlik Tezi, Karadeniz Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bilim Dalı, Trabzon, 1984.
- (9) GÜLEZ, S., Doğal Alanların Sınıflandırılması, Tabiat ve İnsan Dergisi, 1 (1984) 18-27.

- (10) KURDOĞLU, O., Doğu Karadeniz Entegre Koruma Projesi, Kelaynaktan Haberler, 53 (1994) 22-23.
- (11) Doğal Hayatı Koruma Derneği 1994 yılı Raporu, Ana Basımevi, İstanbul, 1994.
- (12) ERKAN, F., Türkiye'de Nesli Tükenmekte Olan Av ve Yaban Hayvanlarının Korunmasında Milli Parkların Rolü ve Önemi, Türkiye ve Balkan Ülkelerinde Yaban Hayatı Sempozyumu, Eylül 1987, İstanbul, Bildiriler Kitabı, 141-153.
- (13) RAPOR, Milli Parklar Yaban Hayatı ve Turizm Ön Çalışma Grubu, 1. Ormancılık Şurası, Kasım 1993, Ankara, Bildiriler Kitabı, 2, 1-17.
- (14) KIZILAY, E., Yeni Orman Kanunu, Gelişim Matbaacılık, Ankara, 1987.
- (15) Milli Parklar Kanunu, Milli Parklar Yönetmeliği ve Milli Parklar Fon Yönetmeliği, Tarım Orman ve Köyşleri Bakanlığı Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, 1989.
- (16) ÖZDÖNMEZ, M., ve ŞAD, H., Türkiyede Koruma Ormanları Matbaa Teknisyenleri Basımevi, İstanbul, 1983.
- (17) KIŞLALIOĞLU, M., BERKES, F., Biyolojik Çeşitlilik, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, Önder Matbaası, İstanbul, 1987.
- (18) SAVAŞ, N., Milli Parkların Ekonomiye Katkısı, Tarım Orman ve Köyşleri TOK 61 (1991) 20-21.
- (19) ÖRS, H., EMİR, M. ve BULUT, H., Az Gelişmiş Ülkelerde Ekonomik Kalkınma İle Çevre Koruma Amaçlarının Uyumlaştırılması, Ekonomik Büyüme ve Çevre Korunması (1991) 9-37.
- (20) ÖZER, S., Bitkisel Kaynaklarımız ve Tıbbi Bitkiler, Ormancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi, 36 (1990) 39-59.

- (21) CEPER, N., Ormanın Fonksiyonel Değerleri, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi Cilt 38, Seri B, 38, 4 (1988) 63-73.
- (22) EKİM, T., KOYUNCU, M. ve ERİK, S., Türkiye'nin Ekonomik Değer Taşıyan Geofitleri Üzerinde Taksonomik ve Ekolojik Araştırmalar, Seri No : 65, O.G.M. Eğitim Da. Başk. Yayın ve Tanıtma Şube Müd. Matbaası, Ankara, 1991.
- (23) GÜLEZ, S., Doğu Karadeniz Bölgesi İçin Yeşil Turizm Planlama İlkeleri, Doğu Karadeniz Turizmi Konferansı-Workshop, Haziran 1992, Trabzon, Bildiriler Kitabı, 71-78.
- (24) ÖZTÜRK, F., Kıyı Turizminden Öğrendiklerimiz; Yerel Standartlar Hakkında Yeniden Düşünme, Doğu Karadeniz Turizmi Konferansı-Workshop, Haziran 1992, Trabzon, Bildiriler Kitabı, 139-149.
- (25) GÜLEZ, S., Yumuşak Turizm ve Doğa Koruma, Turizm Yılığı (1988-89) 28-36.
- (26) BAYER, M.Z., Eko-Turizm Ulusal Turizm Kongresi, Kasım 1990, Kuşadası, Bildiriler, 172-176.
- (27) 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ve İlgili Yönetmelikler, İstanbul Ticaret Odası Yayını, No: 1988-3.
- (28) BAKIRCI, M., Doğu Karadeniz Bölgesinin Turizme Kazandırılması, Doğu Karadeniz Turizmi Konferansı-Workshop, Haziran 1992, Trabzon, Bildiriler Kitabı, 79-87.
- (29) ANŞİN, R., Endemizm ve Doğu Karadeniz Bölgesinde Yetişen Endemik Bitki Taksonları, K.T.Ü. Orman Fakültesi Dergisi 5 (1982) 311-326.
- (30) GÜNER, A., VURAL, M., SORKUN, K., Rize Florası, Vejetasyonu ve Yöre Ballarının Polen Analizi, Tübitak Matematik Fiziki ve Biyolojik Bilimler Araştırma Grubu Raporu Proje No:T.B.A.G.-650 (Yayınlanmadı), Ankara, 1987.

- (31) KURDOĞLU, O., Doğu Karadeniz Bölgesinde Gündüz Yırtıcı Kuşları ve Özellikle Atmaca (*Accipiter Nissus L.*) ile Yapılan Avcılık, Yüksek Lis. Tezi, İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Eylül 1988.
- (32) ANŞİN, R., Doğu Karadeniz Bölgesi Florası ve Asal Vejetasyon Tiplerinin Floristik İçerikleri, Doçentlik Tezi, K.T.Ü. Orman Fakültesi, Trabzon, 1980.
- (33) KARPUZ, H., Rize Monografisi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991.
- (34) ATACAN, V., Çamlıhemşin'in Tarihi, Coğrafyası ve Kültürü, Çamlıhemşin Ayder Bülteni (1992) 17-23.
- (35) Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü: Rize, Pazar ve Çamlıhemşin İklim Verileri, Ankara, 18.01.1994.
- (36) D.K. Ormancılık Araştırma Müdürlüğü Ön Etüd Raporu, Korumaya Alınması Gereken Alanlar, Trabzon, Ekim 1989.
- (37) GÜNER, A., DOĞAN, M. and DUMAN, H., A Tour of The East Black Sea Forests, The Karaca Arboretum Magazine, 2 (1993).
- (38) ÇAMLIHEMŞİN IV. Dağ ve Yayla Şenliği Tanıtım Kitapçığı, 1993.
- (39) 1992-1993 Av Mevsimi Merkez Av Komisyonu Kararı, Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü.
- (40) ÜLKER, İ., Doğu Karadeniz Bölgesinin Turistik Doğal Değerleri, Planlama ve Değerlendirme Yöntemleri, Doğu Karadeniz Turizmi Konferans-Workshop, Haziran 1992, Trabzon, Bildiriler Kitabı, 149-152.
- (41) SINCLAIR, T.A., Eastern Turkey: An Architectural and Archaeological Survey, The Pindar Press, 2, London 1989.

- (42) GÜNEY, S., Çamlıhemşin Yöresi İle İlgili Doğal ve Kültürel Kaynak Değerlerinin Turistik ve Rekreatif Yönden Tanıtımı, Rapor, Ankara 1986.
- (43) KAPLICA TURİZMİ, Rize Tanıtım Kitapçığı Rize Valiliği Çev. Kor. Vakfı, Polaris Reklamcılık LTD, 1993.
- (44) KARADENİZ TURİZME AÇILIYOR, T.C. Turizm Bakanlığı İşletmeler Gen. Müd. Tanıtım Broşürü, Nurol Matbaası, Ankara, 1992.
- (45) GÜLEZ, S., A Method for Evaluating Areas for National Park Status, Environmental Management, 16, 6 (1992) 811-818.
- (46) GÜLEZ, S., Alanları Milli Park Statüsünde Değerlendirme Yöntemi, Yüksek Lisans Ders Notları, Trabzon, 1992.
- (47) RESMİ GAZETE, 31 Ağustos 1994, Sayı : 22037 .
- (48) ATALIK, G., GEZİCİ, F., Çevre Duyarlı Planlama Kapsamında Turizm Eylemlerinin Değerlendirilmesi, 4. Ulusal Bölge Bilimi-Bölge Planlama Kongresi, Haziran 1994, Trabzon, Bildiriler Kitabı, 446-463.
- (49) DSİ XXII. Bölge Müdürlüğü Su ve Toprak Kaynakları Geliştirme Projeleri Haritası.
- (50) SARIGÜL, G., Devasa Barajlar Biz ve Doğa, Kelaynaktan Haberler, 52 (1994) 26-28

ÖZGEÇMİŞ

1964 yılında Arhavi'de doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini Arhavi'de tamamladı. 1982 yılında İ.Ü. Orman Fakültesine girdi. 1986 yılında mezun olduktan sonra aynı Fakültenin Orman Koruma ve Entomoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans Programını kazandı. 1988 yılında programı bitirdikten sonra Orman Bakanlığı sınavını kazanıp Trabzon'da bulunan Doğu Karadeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğünde "Araştırmacı" olarak göreve başladı. 1991 yılında Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı-Peyzaj Mimarlığı Programında Yüksek Lisans eğitimine başladı.

Halen Doğu Karadeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğünde çalışmakta, aynı zamanda Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) ile Doğal Hayatı Koruma Derneği (DHKD)'nin birlikte yürüttüğü Kolchis florasının korunmasıyla ilgili olan "Doğu Karadeniz Entegre Koruma Projesinin" proje koordinatörlüğünü de yapmaktadır.

Oğuz KURDOĞLU